توانا بود هر که دانا بود

نشریهٔ فرهنگ آذربایجان

(شماره ۲)

گزارش وضع مؤسسات فرهنگی آذربایجان

در سال تحصیلی ۳۰ - ۱۳۲۹ و طرح پیشنهادات اصلاحی برای سال تحصیلی آینده

تبریز چاپخانه اداره فرهنگ

بسمه تعالی

اولین مرحله اصلاح و نخستین قدمیکه برای بهبود وضع یک موسسه برداشته میشود جمع آوری اطلاعات دقیق از وضع کنونی آن موسسه میباشد .

واضح است تا موقعیکه وضع بنگاهی با امار دقیق و اطلاعات کامل و کافی روشن نباشد تشخیص نقائص آن مشکل و بلکه غیر ممکن بوده و در نتیجه اصلاح امورآن بنگاه و رفع نقائص آن امکان پذیر نخواهد بود .

وقتی ما از طرز عمل و کار کرد یک موسسه اطلاعات لازم در دست نداشته باشیم و ندانیم تعداد کارکنان وعمل کرد سالیانه وعایدات و هزینه آن بطور دقیق چقدر است تا آنرابا موسسات مشابه خود مقایسه نمائیم و نواقص آنرا یکی بعد از دیگری بدست آوریم چگونه خواهیم توانست امورآن موسسه را اصلاح نموده و نقائص آنرا برطرف سازیم .

پس برای تکمیل یک موسسه باید اطلاعات کامل و دقیقی از وضع کنونی آن در دست داشته باشیم، جمع آوری این اطلاعات و آمار لازم خود نخستین قدمی است که برای اصلاح و مرتفع نمودن نقائص آن موسسه برداشته میشود .

با توجه بمقدمه معروضه اداره فرهنگ آذربایجان برای اصلاح وضع موسسات فرهنگی ورفع نقائص آنها و توسعه و تکمیل آنچه که فعلا موجود است در مرحله اول و برای نخستین قدم آمار و اطلاعات لازم از وضع کنونی موسسات مذکور راجمع آوری نموده و در این رساله بمعرض انتشار میگذارد .

اطمینان کامل است که انتشار همین رساله اولین مرحله توسعه و تکمیل فرهنگ در این استان خواهد بود چه غیر ممکن است اولیای دولت مخصوصا جناب آقای وزیر و روسای ادارات وزارفرهنگ ، مشاورهای دانشمند ، وکلای محبوب وسایر اهالی و علاقمندان آذربایجان پس از مطالعه این رساله و وقوف کامل بناچیز و مختصر بودن تشکیلات فرهنگی در آذربایجان مساعدتهای ذیقمت بفرهنگ این استان مبذول نفرمایند و قصور گذشتگانرا در مورد اطفال و جوانان آذربایجانی ترمیم و جبران ننمایند .

• • •

آذربایجان بتصدیق و گواهی مورخین و سیاحانی که در قرون مختلف باین آب و خاک سفر نموده‌اند، معمورترین و آبادترین قطعات ایران بوده و ساکنین آن در هوش و ذکاوت معروفیت بسزا داشته‌اند . در قرون اخیر نیز بعلل موقعیت جغرافیائی و دلایل دیگر پای ساکنین آذربایجان زودتر از نقاط دیگر ایران بکشورهای اروپائی وآسیائی باز شده، علوم و فنون و صنایع جدید نیز قبل از نقاط دیگر بآذربایجان وارد گردیده است . بطوریکه معروف است اولین مطبعه ایران در

آذربایجان دایر شده و تاریخ اولین روزنامه آذربایجان یک قرن قبل میرسد که در شهر رضائیه (ارومیه سابق) تاسیس گردیده و متعاقب آن در تاریخ ۱۲۷۵ هجری قمری اولین جریده فارسی آذربایجان در شهر تبریز منتشر شده است .

ذکر اسامی فضلا و عرفا و شعراء و دانشمندانی که در دامن این آب و خاک پرورش یافته و در رشته‌های مختلف بنوع بشر خدمات گرانبهائی نموده‌اند از حدود این مقدمه خارج است، همچنین اگر از رشادت و فداکاری و از خود گذشتگی رادمردان آذربایجانی که با خونهای خود فرمان مشروطیت ایران را صادر نمودند و با قربان کردن دهها هزار جوانان از خودگذشته بحکومت خود کامی و استبداد خاتمه دادند چیزی نوشته شود قطعا موجب تطویل کلام خواهد گردید .

کوتاه سخن آنکه آذربایجان همانطوریکه از حیث موقعیت جغرافیائی و وضع نقشه ایران در راس کشور واقع شده ، اگر بیطرفانه قضاوت شود آذربایجانی نیز از هر حیث و در کلیه شئون مختلف دارای مقام شامخ و ارجمندی میباشد و هیچگاه این سرزمین شیران از نوابغ و افراد نامی علمی و ادبی خالی نبوده است .

این نکته را نیز باید در نظر داشته باشیم بعلت همان معمور بودن خاک و موقعیت بی نظیر جغرافیائی آذربایجان لطماتی که در اعصار مختلف مخصوصا در نیم قرن اخیر به پیکر این قطعه زرخیز کشور وارد شده است ؛ بلایا و مصائبی که ساکنین آنجا دچار شده‌اند در هیچ نقطه دیگر از کشور سابقه ندارد . کشت و کشتارهای عجیب اول مشروطیت ، مظالم روسهای تزاری ، لشکرکشی‌های مختلف متجاوزین و متفقین جنگ بین‌المللی اول تازه باتمام میرسید و آذربایجانی از مداوای جراحات وارده فراغت پیدا نکرده بود که طوفان جنگ عالمگیر دوم شروع شد و دفعه دیگر خاک آذربایجان تحت سلطه قوای اجنبی در آمد و بدنبال آن غارتگری پیشه‌وری و دسته آن آغاز گردید .

* * *

بحکم آن سابقه تاریخی درخشان و آن فداکاریها و از خود گذشتگیهای متوالی باید زمامداران کشور بخطه آذربایجان بیشتر توجه داشته و نسبت برفع نیازمندیهای ساکنین آنجا اهتمام زیادتری مبذول دارند ، این توجه و اهتمام که در تمام رشته‌ها لازم و ضروریست بعلل و دلایل متعدد در رشته فرهنگ و تعلیم و تربیت اطفال و جوانان واجب و الزام آور میباشد بطوریکه بحکم عقل و منطق باید گفت شایسته است نصف فعالیت وزارت فرهنگ و بودجه آن بمصرف تعلیم و تربیت جوانان آذربایجانی برسد . آذربایجانی که در راه میهن عزیز خود اینهمه فداکاری نموده و اینهمه قربانی داده انتظار دارد اولیای امور و زمامداران کشور نیز پاس فداکاریها و ازخودگذشتگیهایش رفع احتیاجات و تهیه وسائل رفاه او را سرلوحه عملیات و اقدامات خود قرار دهند .

با توجه بمراتب مذکور در فوق باید اذعان نمود متاسفانه وضع موسسات فرهنگی در آذربایجان بهیچوجه رضایت بخش نیست ، توجهی که وزارت فرهنگ باین استان زرخیز مینماید متاسفانه زیاد

موثر نبوده و در حقیقت بااهمیت آذربایجان تناسبی ندارد .

آیا خجلت آور نیست که گفته شود در کلیه شهرستانهای آذربایجان باستثنای تبریز و رضائیه حتی یکباب نیز کودکستان و باغچه اطفال وجود ندارد؟ در صورتیکه اولین مهد تربیت کودك همان کودکستانهاست و مخصوصا در آذربایجان و برای کودکانی که در خانواده‌های ترك زبان نشو و نما مینمایند از همه چیز لازمتر کودکستان میباشد که در آنجا اطفال ضمن تربیت صحیح لهجه شیرین فارسی را نیز از طفولیت یاد بگیرند

همچنین تاچه‌اندازه مایه تاسف‌میباشد پس‌از هشت‌سال که‌از موقع تصویب قانون تعلیمات‌اجباری گذشته هنوز در آذربایجان باهمه‌اهمیتی که ازهر لحاظ باسواد شدن‌افراد دارد هنوز قانون نزبور بجزازیکی دونقطه کوچك آنهم‌روی‌کاغذ عملی نشده‌است وحتی‌تعلیمات اختیاری نیز در‌تمام شهرستانها وبخشها عمومیت ندارد، چه‌بسااطفالی که‌درسن مدرسه رفتن‌هستند ولی‌بعلت نبودن چادر کلاسها، یابعلت عدم‌دسترسی بمدرسه تحصیل‌برای آنهامیسرنیست وباعلاقه کاملی که اولیای‌این‌قبیل اطفال‌بتربیت اولاد خود دارند ناچارند آنهارا بجای‌رفتن بمدرسه وتحصیل دنبال‌کارهای دیگربفرستند .

در شهرستانهای آذربایجان نه‌فقط باندازه کافی‌ومورد احتیاج مدرسه وجودندارد بلکه مدارس موجود نیزاغلب بعلت داشتن نواقص متعددتقریبا غیرقابل‌استفاده میباشد. صدی‌نودوپنج مدارس فعلی در ساختمانهای اجاره دایر گردیده که‌هرگز برای‌تربیت اطفال‌مناسب نیست، اطاقهای‌تاریك ومرطوب، فضای کم، بنای‌مخروبه، گردوخاك‌زاید برتصور که‌درمدارس‌ماوجود دارد‌اغلب ازعواملی هستند که صحت وسلامتی اطفال‌را بمخاطره میاندازد . آموزگاران بیسواد وغیرصلاحیت‌دار که‌ازروی‌اضطرار استخدام شده‌اند نه‌فقط اطفال را بطور شایسته تربیت نمیکنند بلکه اغلب موجبات گمراهی آنان‌را نیز فراهم میاورند ومتاسفانه بایدباین حقیقت تلخ‌اعتراف نمود که‌اکثردبستانهای‌فعلی‌درچنین‌شرایطی دایر گردیده‌است .

برای‌اینکه خوانندگان محترم‌این‌حقایق تلخ‌را که‌تاکنون عادت‌نداشتند بدین‌صراحت آنهم ازیك مقام‌رسمی که‌عهده‌دار تعلیم وتربیت‌اطفالشان میباشد بشنوند باغراق‌تعبیرنکنند، ناگزیرارقامی‌چند دراین مقدمه نوشته میشود تاماهیت فرهنگ آذربایجان آنطوری که‌هست نمایانده‌شود :

فعلادرتمام آذربایجان (باستثنای‌حوزه فرهنگی اردبیل‌ورضائیه) تعداد ۶۳۳۶۴ نفرمحصل از دختر وپسردر کودکستان ودبستان ودبیرستان وهنرستان مشغول‌تحصیلند (درمدارس‌ملی‌ودولتی) که اگراین رقم‌راباعددچهارملیون که‌تقریبا‌تعدادسکنه آذربایجان باستثنای‌رضائیه‌واردبیل‌میباشد مقایسه کنیم‌حقارت‌دستگاه تربیتی‌مامعلوم‌خواهد شد بدین‌معنی که‌تقریبا۵ر۱درصدنفوس آذربایجان درمدارس تحصیل‌میکنند آنهم‌درمدارسی که تشکیلات آنهارضایت بخش‌نیست واغلب اوقات‌وجود آنمدارس‌مایه‌فلاکت وبدبختی‌اطفال‌معصوم میگردد .

عدم‌توجه وزارتفرهنگ بآذربایجان از مقایسه بودجه آذربایجان بابودجه کل‌وزارتفرهنگ‌معلوم میشود. درسال تحصیلی که‌پایان‌رسید بودجه‌فرهنگ آذربایجان از حیث‌حقوق‌وهزینه‌وغیره‌مبلغ ۶۰۸۰۷۰۸۰ ریال بوده درصورتیکه درهمان سال‌ازبودجه کل مملکتی ۹۳۸۱۳۳۳۱۴ ریال بوزارتفرهنگ اختصاص

داشته که درحقیقت ٤٫٦ درصد بودجه فرهنگ بآذربایجان تخصیص داده شده البته این مبلغ بادر نظر گرفتن اهمیت این استان واحتیاجات آن بسیار ناچیز میباشد .

ناگزیر این نکته را نیز باید گفت دراین قبیل موارد که از اصلاحات اساسی صحبت میشود اغلب ضعف بنیه مالی دفتر کشور را بهانه میاورند درصورتیکه بعقیده اینجانب استدلال مذکور صحیح نیست باهمین بودجه ضعیف میشود کارهای اساسی انجام داد که متاسفانه فعلا بعلت عدم توجه ویا اغراض و مقاصد خاص بانها توجه نمیشود

معلوم نیست بچه دلیل و منطقی برای ساختن چندین ده کاخ باعظمت در تهران و شهرستانها اعتبار پیدا میشود ولی برای ساختن یکباب دبستان ساده همیشه عدم اعتبار را پیش میکشند؟ .درهمین شهر تبریز که مرکز آذربایجانست چندین سالست سالیانه درحدود چهار وپنج ملیون تومان هزینه ساختمان کاخهای باعظمت استانداری و دارائی و بانک ملی میرسد و هنوز هم ساختمان هر کدام از آنها چندملیون تومان اعتبار لازم دارد تاپایان برسد ولی برای تکمیل ساختمان یک باب دبستان که آقای مهران پیشکار دارائی وقت سه سال قبل باجمع آوری اعانه از مردم شروع کرد و بعلت انتقال بتهران ناقص مانده بود سی هزار تومان اعتبار موجود نبود که ساختمان نیمه تمام درمقابل برف و باران سه زمستان متوالی از بین نرود ؟!

در هرحال بیشتر از این موجبات تصدیع وشاید تاثر خواننده عزیز را فراهم آوردن جایز نیست دریک جمله باید گفت وضع موسسات فرهنگی در آذربایجان خوب نیست وبرای بهبود آنها فداکاری و از خود گذشتگی لازم است تافرهنگی که شایسته سابقه پرافتخار آذربایجان است بوجود آید

بمنظور عملی نمودن این نیت مقدس وبی آلایش بود که اینجانب درابانماه سال گذشته ماموریت خدمت در فرهنگ آذربایجان را که ازطرف وزیر وقت جناب آقای دکتر جزایری تکلیف شد حسن استقبال نموده وازروز ورود به تبریز بکمک ومساعدت همکاران محترم فرهنگی در تشکیلات هر کدام از موسسات فرهنگی آذربایجان بمطالعه وتحقیق پرداختیم تاباوسائلی که دردست است باصلاح وضع آنها تاحدیکه مقدور هست اقدام شود چون انجام این منظور مهم بدون توجه ومساعدت مقامات مربوط ممکن نیست لذا فعلا که سال تحصیلی بپایان رسیده است تصمیم گرفته شد دراین رساله ابتدا وضع فعلی هر کدام از موسسات فرهنگی باختصار ومتعاقب آن طرحها ونقشه هائی که برای سال تحصیلی آینده که ازمهرماه همین سال شروع خواهد شد تهیه گردیده است جهت استحضار عموم نگاشته شود تا بامساعدت و توجه مخصوص اولیای دولت و افراد شریف آذربایجانی بلکه بعملی نمودن طرحهای اصلاحی مذکور دراین رساله توفیق حاصل شود .

تبریز تیرماه ۱۳۳۰

رئیس فرهنگ استان آذربایجان ـ دهقان

موسسات فرهنگی

شهرستان تبریز

کودکستانــــــــــــــــــــها

وضع فعلی

فعلا در شهر تبریز دوباب کودکستان دولتی و دوباب کودکستان ملی وجود دارد که آمار محصلین و کارکنان آنها بقرار زیر میباشد :

شماره	اسامی کودکستانها	نوع کودکستان	شماره کودکان		مجموع کودکان	شماره کارمندان		مجموع کارمندان
			پسر	دختر		مربی	خدمت‌گزار	
١	کودکستان شهناز	دولتی	٥٤	٣٩	٩٣	٧	٤	١١
٢	« شتربان	«	٤٧	٢٥	٧٢	٥	٤	٩
٣	« پروین	ملی	٣٠	٣٠	٦٠	٤	٢	٦
٤	« پرورش	«	٤٧	٣٢	٧٩	٨	٢	١٠
		جمع	١٧٨	١٢٦	٣٠٤	٢٤	١٢	٣٦

از جدول فوق پیداست مجموع کودکانی که در سال تحصیلی ٣٠-١٣٢٩ در کودکستانهای دولتی و ملی شهر تبریز تربیت میشوند ٣٠٤ نفر میباشد در صورتیکه بطور تقریب کودکانی که بسن رفتن کودکستان (٣ تا ٦ ساله) در شهر تبریز هستند تقریبا سی هزار نفر میباشد در اینصورت متاسفانه باید اذعان نمود فقط یك صدم اطفالی که بسن رفتن بکودکستان هستند در اینموسسات پذیرفته شده‌اند و برای بقیه آنها وسائل تربیت موجود نیست !

بنظر اداره فرهنك آذربایجان موضوع تاسیس کودکستان در سر تاسر شهرها و بخشهای آذربایجان باید در سرلوحه سایر اصلاحات فرهنگی قرار گیرد چه با تاسیس کودکستانها و باغچه‌های اطفال که حقیقتا موسسات فنی برای تربیت کودکان بوده و مربیان آنها کاملا بوظایف خطیر خود آشنا باشند میتوان کودکان آذربایجانی را بطور صحیح پرورش داده بعلاوه از همان طفولیت آنها را بحرف زدن بالهجه شیرین فارسی که زبان رسمی مملکت میباشد آشنا نمود .

از ذکر این نکته نیز ناگزیر است که تاسیس کودکستان و باغچه طفل موقعی مثمر

نتیجه خواهد بود که مربیان آنها بفن تربیت کودك و روانشناسی اطفال آشناباشند والا تاسیس موسساتی که متصدیان آنها از فن پرورش اطفال بی اطلاعند بدون تردید نتیجه معکوس خواهد بخشید .

طفل در کودکستان مانند گلی در باغ باید بآزادی ولی تحت مراقبت دقیق باغبان دلسوز و آشنا برموز این فن تربیت و پرورش یابد تا کلیه قوای او طبق قانون طبیعت با کمال آزادی رشد و نمو نماید ، بدین منظور البته وجود مربی کاملا آشنا بفن پرورش کودك ضروریست و از همین جاست که دانشمند معروف آلمانی فردریك فروبل که در حقیقت موسس اولیه کودکستانها میباشد اسم این موسسات را باغچه اطفال گذاشته است .

نقشه پنج ساله

برای تاسیس یکعده کودکستان مطالعه سه موضوع ضرورت دارد :

۱ - تربیت مربیان کودکستان

۲ - تهیه ساختمان مناسب

۳ - تهیه وسایل تربیتی و تامین هزینه کودکستان

ذیلا هر کدام از سه موضوع مذکور را مورد بحث قرار میدهم :

۱ - تربیت مربیان کودکستان - برای تاسیس کودکستان اگر بنا شود منتظر وجود مربیان صددرصد تربیت شده و مطلع از رموز فن آموزش و پرورش و معرفت النفس باشیم بدیهی است حصول نتیجه بدین زودی حتی شاید تا چندین ده سال دیگر نیز میسر نباشد ، از طرف دیگر اگر با عجله و بدون مطالعه و داشتن مربیان صالح کودکستان باز شود بدیهی است این موسسات مفید و موثر نخواهد بود . پس بهتر است حد وسط گرفته شود یعنی سعی و کوشش شود از وسائل موجود حد اکثر استفاده بعمل آید .

بنظر اینجانب اگر کلاسهای مخصوصی در تهران و تبریز جهت تربیت مربیان کودکستانها دایر شود که در آن کلاسها مدت نه ماه دختران فارغ التحصیل دانشسراهای مقدماتی روزی یکی دو ساعت تحت نظر اساتید فن رموز علم روانشناسی کودك و فن تربیت اطفال را بیاموزند خواهند توانست پس از خاتمه کلاس بسمت مربی در کودکستانها مشغول پرورش کودکان باشند .

وضع مادی - بدیهی است برای اینکه فارغ التحصیلهای دانشسرا بقبول این خدمت مهم و پرمشقت حاضر گردند لازمست استفاده مادی شایانی داشته باشند از این لحاظ باید بمحصلات کلاسهای مورد بحث پس از خاتمه کلاس و موفقیت در امتحانات مربوط کومك خرج کافی داده شود که اقلا در حدود نصف مقرری و مزایای ماهیانه رفقای خود بیشتر دریافت نمایند تا بدین ترتیب به خدمت در کودکستانها تشویق شوند .

۲ - ساختمان محل کودکستانها - باوضع کنونی بودجه وزارت فرهنگ متاسفانه نمیتوان از وزارت نامبرده

انتظار مساعدت بیشتری داشت باید طبق نقشه صحیحی ساختمان کودکستان‌ها را در کلیه شهرها و بخشها بتدریج بعهده شهرداریهای محل گذاشت . در اینمورد میتوان از همت متمکنین و اغنیای محل نیز استفاده نمود در هر حال باید در هر نقطه که محل مناسب وجود داشت با اجاره کردن آنجا کودکستانرا دایر نمود و بتدریج شهرداری محل را بساختن بنای مناسب واداشت.

۳ - هزینه کودکستان - بدیهی است هزینه عادی کودکستانها باید از بودجه وزارتفرهنگ تامین گردد و این کار اشکال زیادی نخواهد داشت ولی موضوع فوق‌العاده جالب توجه و مهم این است که در اغلب خانواده‌ها باطفال غذای کامل داده نمیشود برای تامین یك وعده غذای مقوی و کافی جهت کلیه اطفال و همچنین برای عادت دادن اطفال بزندگانی اجتماعی و طرز صرف غذا و غیره بهتر و بلکه لازمتر است در کودکستانها بکلیه اطفال ناهار داده شود . هزینه غذای ظهر کودکان اغنیارا میتوان از اولیای آنها گرفت برای تامین مخارج غذای سایر طبقات راه منحصر فرد استمداد از شهرداری محل میباشد و غیراز این راه فعلا طریق دیگری بنظر نمیرسد

استاد غالب مصری رئیس کل بازرسی وزارتفرهنگ مصر که اخیرا از موسسات فرهنگی ایران طبق دعوت اولیای وزارتفرهنگ بازدید مینمودند (در زمستان ۱۳۲۹) و یك هفته نیز بآذربایجان آمده بودند ضمن سخنرانی خود در تالار دانشسرای پسران تبریز متذکر شدند که در کلیه کودکستان‌ها و دبستانها و دبیرستانهای کشور مصر تمام محصلین و محصلات غذای ظهر را مجانا بهزینه وزارت فرهنگ در مدرسه صرف میکنند

در هر حال موضوع صرف غذای ظهر در کلیه مدارس مخصوصا در کودکستانها فوق‌العاده قابل اهمیت میباشد و باید این امر مهم حیاتی طرف توجه اولیای امور واقع شود

پیشنهاد - برای تاسیس یکصد باب کودکستان در سرتاسر آذربایجان پس از مطالعات کافی پیشنهادی در تاریخ ۱۹ر۱۰ر۲۹ بمقام وزارتفرهنگ که در آن موقع جناب آقای دکتر جزایری متصدی این سمت بودند تقدیم شد و متاسفانه بعلت استعفای ایشان طرح مزبور مورد توجه قرار نگرفت

در تاریخ ۲۲ر۱۱ر۲۹ مجددا لزوم مطرح نمودن موضوع اساسی مذکور در هیئت وزیران بمرحوم دکتر زنگنه وزیر وقت فرهنگ معروض گردید که متاسفانه اینبار نیز فرصت رسیدن بموضوع پیدا نشد و برای سومین بار در تاریخ ۲۲ر۱۱ر۲۹ بجناب آقای آموزگار وزیر سابق فرهنگ گزارش شده‌است

طرح مذکور درزیر نوشته میشود، امیداست با تصویب آن قدم اساسی نسبت باصلاح وضع فرهنگ آذربایجان برداشته‌شود :

تصویبنامه هیئت وزیران

هیئت وزیران بنا بپیشنهاد شماره - وزارت فرهنگ در جلسه مورخ - آئین نامه زیر را تصویب نمودند :

آئین‌نامه تاسیس کودکستانها در آذربایجان

بمنظور تربیت صحیح اطفال آذربایجانی و آشنا نمودن آنها از طفولیت بتکلم زبان فارسی وزارت‌فرهنگ باید اقدامات‌زیررا بعمل‌آورد :

ماده ۱ – از ابتدای سال تحصیلی – ۳۱ – ۱۳۳۰ بتدریج تا پنج سال باید یکصد باب کودکستان درکلیه نقاط‌آذربایجان تاسیس شود.

ماده ۲ – جهت ساختمان محل این کودکستانها شهرداری هرمحل بانظر و طبق نقشه‌اداره فرهنگ باید بتدریج و متناسب با بودجه شهرداری عمارت های مناسب با وضع محل ساختمان نموده در اختیار اداره‌فرهنگ بگذارد.

ماده ۳ – مدیره‌های این کودکستان ها در ماه دوهزار ریال فوق‌العاده مدیریت کودکستان و معلمه‌های بومی یکهزارو‌ریال و غیر بومی یکهزار و پانصد ریال علاوه بر کلیه حقوق و مزایائی که طبق مقررات وزارتفرهنگ بآنها تعلق میگیرد اضافه خواهند گرفت.

ماده ٤ – جهت تربیت مدیره‌ها و مربیان کودکستانهای مورد بحث بلافاصله ازطرف‌وزارت فرهنگ کلاسی در پایتخت و در شهر تبریز تشکیل خواهدشد.

درکلاس مزبور داوطلبان دارای گواهینامه دوره پنج ساله متوسطه دختران یا فارغ‌التحصیل دانشسرا بمقدماتی در مدتی که کمتر از شش ماه نخواهد بود . اصول فن پرورش کودک و اصول علمی تربیتی معمول در کودکستانها را بوسیله استادان فن تعلیم و تربیت و دبیران مبرز فرا خواهند گرفت . حق‌التدریس اشخاص مزبور از طرف وزارت فرهنگ پرداخت خواهد شد . سایر مقررات مربوط بکلاسهای مزبور بتصویب شورایعالی فرهنگ خواهد رسید.

ماده ۵ – اطفال اصولا در این کودکستانها مجانا پذیرفته خواهند شد ولی اداره فرهنگ هر محل میتواند از اطفال ثروتمندان ماهیانه حداکثر یکصد ریال‌بعنوان هزینه غذا دریافت نماید ولی در هر حال نباید تعداد اطفال مجانی در کودکستانها از نصف کلیه کودکانیکه بکودکستان میروند کمتر باشد .

ماده ٦ – در کودکستانها ساعت ده بکودکان نیم چاشت که عبارت از شیر بامقداری نان یا کره‌و مربا‌باشد‌داده‌خواهد شد . برای تامین هزینه غذای کودکان علاوه بر مبالغی که طبق ماده۵ از ثروتمندان گرفته میشود در بودجه شهرداری و فرهنگ محل مبالغ کافی همه ساله بدین منظور اعتبار پادار خواهدشد

ماده ۷ – سایر مقررات مربوط بکودکستانهای آذربایجان با مراعات وضع محل از طرف شورای فرهنگی آذربایجان وضع و پس‌از تصویب وزارتفرهنگ بموقع اجرا گذاشته خواهد شد .

دبستانها

وضع کنونی

متاسفانه وضع کنونی اغلب دبستانهای تبریز از حیث نداشتن محل و ساختمان مناسب و باعلل فنی تعلیماتی چندان رضایت بخش نیست در این جا برای اطلاع کامل خوانندگان محترم ابتدا وضع فعلی مدارس ابتدائی و آمار کامل آنها را مختصرا ذکر نموده سپس نقشه ایکه جهت اصلاح آنها طرح شده است مشروحا مورد بحث قرار میدهیم .

آمار دبستانها

در سال تحصیلی ۳۰ - ۱۳۲۹ کلیه مدارس شهر تبریز و حومه آن از دولتی و ملی دختران و پسران ۷۸ باب بوده بشرح زیر :

نوع دبستانها	دخترانه			پسرانه			مختلط			جمع کل
	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	
دبستان چهار کلاسه	-	-	-	۱۱	-	۱۱	۱٤	-	۱٤	۲۵
« دو کلاسه پنجم و ششم	-	-	-	۲	-	۲	-	-	-	۲
پنج و شش کلاسه کامل	-	۲	۲	۱۵	۱۰	۲۵	۱٦	۸	۲٤	۵۱
مجموع	-	۲	۲	۲۸	۱۰	۳۸	۳۰	۸	۳۸	۷۸

چون اغلب از دبستانها کلاسهای اضافی دارد لذا تعداد هر یکدام از کلاسهای دبستانهای شهر و حومه طبق جدول زیر میباشد :

نوع کلاسها	دخترانه			پسرانه			مختلط			جمع کل
	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	
کلاس اول دبستان	—	۱	۱	۴۰	۹	۴۹	۷۰	۹	۷۹	۱۲۹
« دوم «	۱	۱	۲	۴۷	۱۰	۵۷	۴۷	۸	۵۵	۱۱۴
« سوم «	۱	۱	۲	۴۶	۱۲	۵۸	۳۴	۶	۴۰	۱۰۰
« چهارم «	۵	۱	۶	۴۵	۱۲	۵۷	۱۸	۶	۲۴	۸۷
« پنجم «	۱۲	۴	۱۶	۳۶	۱۴	۵۰	—	۱	۱	۶۷
« ششم «	۱۰	۴	۱۴	۲۲	۱۵	۳۷	—	—	—	۵۱
مجموع	۲۹	۱۲	۴۱	۲۳۶	۷۲	۳۵۸	۱۶۹	۳۰	۱۹۹	۵۴۸

بطوریکه از جدول فوق پیداست در سال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ در شهر تبریز وحومه ۵۴۸ کلاس در ۷۸ دبستان دایر بوده بدین ترتیب بطور متوسط هر دبستان دارای ۷ کلاس خواهد بود

آمار محصلین – شماره محصلین دبستانهای شهر و حومه در سال تحصیلی مورد بحث ۱۵۹۳۹ نفر پسر و ۵۸۸۸ نفر دختر جمعا ۲۱۸۲۷ نفر بوده بشرح جدول زیر :

محصلین	دبستانهای دولتی	دبستانهای ملی	مجموع
پسر	۱۱۶۶۲	۴۲۷۷	۱۵۹۳۹
دختر	۵۰۹۲	۷۹۶	۵۸۸۸
مجموع	۱۶۷۵۴	۵۰۷۳	۲۱۸۲۷

بطوریکه از جدول فوق پیداست تعداد پسرانی که در شهر و حومه بمدرسه میروند تقریبا دوبرابر ونیم تعداد دختران میباشد و از اینجا میتوان دریافت که تعلیمات دختران چقدر مورد عدم توجه اولیای آنهاست و باید اداره فرهنگ آذربایجان در درجه اول با این فکر عدم توجه بتربیت دختران که متاسفانه در اغلب خانواده‌ها هست مبارزه جدی و صحیح بنماید. دختران مادران آتیه خواهند بود برای اینکه بتوانند اولاد خودرا با اصول صحیح پرورش دهند بیشتراز پسران بتربیت احتیاج دارند، بطوریکه ذکر شد اگر در تعلیم و تربیت آنها قصور شود در نسل آینده آثاراین عدم توجه و بیعلاقگی بخوبی هویدا خواهد شد.

شماره محصلین هر کلاس با تفکیک پسر از دختر و دولتی از ملی طبق جدول زیر میباشد:

کلاسها	پسر			دختر			جمع کل
	دولتی	ملی	مجموع	دولتی	ملی	مجموع	
کلاس اول	٣٤٠١	٩٤٢	٤٣٤٣	١٥٢٣	٢٨٨	١٨١١	٦١٥٤
« دوم	٢٤٢٥	٥٨٥	٣٠١٠	١٠٦٢	١٢٧	١١٨٩	٤١٩٩
« سوم	٢٠١٣	٦٧٠	٢٦٨٣	٩٠٣	١٢٥	١٠٢٨	٣٧١١
« چهارم	١٧٣١	٦٨١	٢٤١٢	٧٠٣	٩٥	٧٩٨	٣٢١٠
« پنجم	١٣٧١	٧٠٥	٢٠٢٦	٥٩٣	١١٠	٧٠٣	٢٧٢٩
« ششم	٨٢١	٦٤٤	١٤٦٥	٣٠٨	٥١	٣٥٩	١٨٢٤
مجموع	١١٦٦٢	٤٢٧٧	١٥٩٣٩	٥٠٩٢	٧٩٦	٥٨٨٨	٢١٨٢٧

از مطالعه جدول فوق دو موضوع جلب توجه میکند

اولا تعداد محصلین کلاس اول درشهروحومه ٦١٥٤ نفروتعداد محصلین کلاس ششم ١٨٢٤ نفر میباشد یعنی فقط ٢٩٫٦ درصد محصلین کلاس اول دبستان میتوانند تا کلاس ششم تحصیلات خودرا ادامه دهند وهفتاد درصد آنهادرمدت شش سال بعلل مختلف ترک تحصیل مینمایند. اگرعلل این ترک تحصیل مورد مطالعه قرار گیرد بدون تردید در درجه اول بایدفقر خانواده‌ها و عدم استطاعت مالی آنهارا بتامین وسائل تحصیلی اطفال وتامین معاش خانواده خودذکر نمود. اطفال بعلت فقر پس از یکی دوسال تحصیل اولاد خودرا از دبستان اخراج نموده ودنبال کارمیفرستند، درصورتیکه تحصیلات ابتدائی برای هر کسی لازم وبلکه واجبست

روزی میتوان انتظار داشت که همه اطفال تحصیلات ابتدائی خود را بپایان رسانند که سطح زندگانی کلیه طبقات باایجاد کارهای تولیدی در کشور بحدی بالارفته باشد تا برای هرخانواده میسرشود اولادخودراجهت تحصیل در دبستان بگذارند وقبل ازخاتمه تحصیلات ابتدائی از آنها انتظار کارنداشته باشند .

اگر کلاس چهارم ابتدائی را که عجالتا قانون تعلیمات اجباری درنقاطی که اجراشده تا کلاس مزبور عملی میشود مورد نظرقرار دهیم معلوم میشود از مجموع محصلینی که درشهر تبریز وحومه وارد دبستان شده اند تقریبا نصف شان تا کلاس چهارم ابتدائی تحصیلات خود را ادامه میدهند ونصف دیگر آنها درجریان ۳ سال تحصیل ازمدرسه خارج میشوند این عده استطاعت وقدرت ندارند که اقلا تا کلاس چهارم ابتدائی نیز تحصیلات خودرا ادامه دهند وقبل ازیازده سالگی بیکار میمانند وبادنبال کار میروند . بعقیده اینجانب بایداولیای امور کشور توجه مخصوص باین نکته معطوف نمایند وبهترترتیبی که ممکن است دربالا بردن سطح معیشت اهالی وتامین حداقل احتیاجات آنها کوشش بسزائی مبذول دارند تا کم کم خانواده ها قدرت داشته باشند اقلا ٤ سال اطفال خودرا در دبستان بگذارند .

ثانیا بطوریکه از جدول فرق پیداست تعداد محصلین کلاس اول ٦١٥٤ نفرمیباشد یعنی درسال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ تقریبا شش هزارنفر از اطفالیکه درشهرتبریز وحومه درسن رفتن بمدرسه بوده اند جهت تحصیل بدبستان رفته اند درصورتیکه تعداد اطفال هفت ساله شهروحومه طبق اطلاعاتی که از اداره آماربدست آمده تقریبادرحدود ده هزارنفربوده یعنی کمی بیشترازنصف اطفالی که قانونا باید بمدرسه بروند تحصیل مینمایند وکمی کمتر ازنصف یعنی درحدود چهارهزارنفر از اطفالیکه درسن هفت سالگی بودند بعلل متعدد که بازهم در درجه اول فقروعدم استطاعت خانواده هارا باید ذکرنمود ازتحصیل بازمانده اند وباید برای آنها فکراساسی بشود که تمام اطفال ازنعمت خواندن ونوشتن بهره مند گردند .

باید متوجه بود آمار مذکور در بالا مربوط بشهر تبریز و حومه آن میباشد متاسفانه اگر دهات و بخشهارادر نظر بگیریم نسبت محصلین کلاس اول دبستانها به تعداد اطفال هفت ساله که در تبریز تقریبا شصت درصد میباشد در نقاط مزبور خیلی کمتر خواهد بود بحدیکه در اغلب نقاط حتی ربع اطفال هفت ساله نیز بمدرسه نمیروند و در بعضی نقاط متاسفانه اطفال اصلا بمدرسه دسترسی ندارند .

کلاسهای یک نوبتی

اولیای اداره فرهنگ آذربایجان بعلت اینکه حتی الامکان برای پذیرفتن تمام اطفالی که بمدارس مراجعه مینمایند جاداشته باشند وکمی را بعلت نبودن محل خالی در کلاس از تحصیل بازندارند در سالهای پیش مجبور شده اند روش کلاسهای یک نوبتی را معمول نمایند یعنی از کلاس و اثاثیه واحد دو دسته از محصلین استفاده مینمایند یک عده فقط از صبح تا ظهر درس میخوانند و عده دیگر در همان کلاس از ظهر تا عصر، بدین ترتیب هر روز در یک کلاس دو دسته محصل مشغول تحصیل میباشند.

آمار کلاسهای یک نوبتی شهر تبریز بر طبق جدول زیر میباشد :

کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	کلاس چهارم	پنجم	ششم	جمع کلاسها
٦٤ باب	٤١	۳۰	۱۷	٤	۳	۱۵۹ باب

در اینجا لازمست متذکر شود علاوه بر کلاسهای مذکوره در جدول فوق عده زیادی از کلاسهای دیگر دبستانها نیز تا آذر ماه ماه ۱۳۲۹ یک نوبتی بود که بامجاهدت کامل اداره فرهنگ کلاسهای مزبور از آذر ماه هر دو وقت صبح و عصر دایر شده است .

باید توجه داشت کلاسهای یک نوبتی دوسه سال قبل اضطرارا از طرف وزارت فرهنگ فقط برای داوطلبان کلاس اول ابتدائی که تعداد آنها زیاد بود وبرای پذیرفتن همه آنها فرهنگ تهران باندازه کافی دبستان در اختیار نداشت ایجاد گردید ولی متاسفانه این عمل در آذربایجان تا کلاس ششم دبستان نیز سرایت نموده است در صورتیکه بعقیده اینجانب اگر پذیرفتن دو دسته محصل در کلاس اول دبستان جایز باشد در کلاس دوم مکروه است و از کلاس سوم ببالا کاملا مضر میباشد چه مخصوصا در روز های کوتاه زمستان که بهترین فصل تحصیلی دبستانها است بعلت کوتاه بودن روز ها در دو یا سه ساعت بعد از ظهر هرگز طفل قادر نخواهد بود برنامه تحصیلات کلاس سوم یا چهارم را فرا گیرد و در نتیجه از رفتن بدبستان استفاده حاصل نخواهد شد بلکه بدین ترتیب اند و سه ساعت وقت طفل نیز بیهوده تلف میگردد . حتی به عقیده اینجانب در کلاس اول و دوم نیز این روش غلط را نباید عمومی کرد مگر در موانع اضطراری خیلی محدود که چاره منحصر بفرد یک نوبتی نمودن کلاسها باشد چه در دبستان اطفال علاوه بر فرا گرفتن مواد برنامه تحت نظر مربیان تربیت مییابند و صفات پسندیده را بتدریج فرا میگیرند اگر بنا شود کودک فقط صبح یا عصر در مدرسه بوده بقیه اوقاترا در کوچه و بازار مشغول بازی شود بدیهی است از تربیت نصف وقت نیز نتیجه بدست نخواهد آمد

بنا بمراتب مذکور این اداره تصمیم جدی دارد برای سال تحصیلی ۳۱-۱۳۳۰ اگرهم برهم زدن کلی این روش نامطلوب موفق نگردد اقلا تعداد آنها را بحد اقل رسانیده و فقط بکلاسهای اول و دوم دبستان محدود نماید

آموزگاران - یکی از اشکالات مهم و اساسی تاسیس دبستان و دایر نگهداشتن آن عدم وجود آموزگار میباشند فعلا در دبستانهای دولتی شهر تبریز و حومه تعداد ۷۱۹ نفر آموزگار

زن و مرد مشغول تدریس میباشند بشرح زیر:

اموزگاران قراردادی	کمک آموزگاران	انهائیکه رتبه اموزگاری دارند	دارندگان رتبه اداری	جمع کل
۱۴۹ نفر	۱۱۲ نفر	۴۳۰ نفر	۲۸ نفر	۷۱۹

بطوریکه از جدول فوق پیداست در شهر تبریز که مرکز استان میباشد از ۷۱۹ نفر آموزگار فقط ۴۳۰ نفر آنها رتبه آموزگاری دارند و بقیه اشخاصی هستند که برای آموزگاری تربیت نشده‌اند اغلب آنها دارای گواهینامه شش ساله ابتدائی میباشند که اضطرارا استخدام شده‌اند بدیهی است این قبیل اشخاص بهیچوجه صلاحیت عهده‌دار شدن وظیفه سنگین تربیت و تعلیم اطفال مردم را ندارند .

نکته قابل توجه این است که همه ۴۳۰ نفر دارندگان رتبه آموزگاری نیز در دانشسرا ها جهت آموزگاری تربیت نشده‌اند بلکه یك قسمت از این اشخاص نیز بعلت داشتن سابقه آموزگاری رتبه رسمی آموزگاری گرفته‌اند و در حقیقت تعداد آموزگاران دانشسرا دیده که اختصاصا برای تصدی شغل آموزگاری تربیت میشوند خیلی کمتر از این میزان میباشد و بقیه افرادی هستند که از ناچاری استخدام گردیده‌اند و تربیت اطفال مردم بدست آنها سپرده شده‌است در صورتیکه فن شریف آموزگاری خیلی مهمتر از اینهاست هرکسی که خواندن و نوشتن را بلد بوده و تحصیلات شش کلاس ابتدائی را تمام کرد بتواند آموزگار شود بقول معروف هزار نکته باریکتر زمو اینجاست که متاسفانه در کشور ما بهیچیك از این نکات باریك توجه نمیشود

دستگاه تربیت آموزگار

فعلا برای تربیت آموزگاران کلیه نقاط آذربایجان - باستثنای رضائیه فقط دانشسرای پسران منحصر بفرد شهر تبریز وجود دارد که در سال بطور متوسط پنجاه الی شصت نفر آموزگار از آنجا فارغ التحصیل میگردد .

در سالهای قبل یکباب دانشسرای دختران نیز در شهر تبریز وجود داشت که درسال ۱۳۲۸ بعلت اینکه خانم آموزگار در شهر تبریز بحدکافی وجود داشت و از طرف دیگر ممکن نبود با شرائط فعلی دختران را بشهرهای دیگر و دهستانها اعزام نمود دانشسرای مزبور بدبیرستان دخترانه تبدیل گردیده است .

آمار فارغ التحصیل های دانشسراهای دختران و پسران تبریز از بدو تاسیس تاکنون طبق جدول زیر میباشد :

فارغ التحصیل های دانشسرای دختران	فارغ التحصیلهای دانشسرای پسران	جمع کل
۳۰۶ نفر	۴۴۸ نفر	۷۵۴ نفر

باید متوجه بود که از این ۷۵۴ نفر در حدود ۱۰۷ نفر یا اصلا بخدمت فرهنگ وارد

نشده‌اند و یا در حوزه‌های دیگر غیراز آذربایجان مشغول خدمت میباشند بطوریکه از فارغ‌التحصیل های مذکور فقط ٦٤٧ نفر در خدمت فرهنگ آذربایجان باقی مانده‌اند که این عده نیز در کلیه نقاط آذربایجان مشغول خدمت هستند و شاید نصف آنها یعنی در حدود سیصد نفر درشهر تبریز انجام وظیفه مینمایند .

در صورتیکه قبلا مذکور شد تعداد آموزگاران فعلی شهر تبریز و حومه ۷۱۹ نفر میباشند یعنی حتی نصف آموزگاران شهر تبریز نیز که مرکز آذربایجان میباشد دانشسرا دیده نیستند. بدیهی است این نسبت در شهرستانهای دیگر و مخصوصا بخشها و دهات از ثلث و ربع و حتی از یکدهم نیز کمتر میباشد .

پس برای توسعه فرهنگ آذربایجان در درجه اول باید بفکر توسعه دستگاه تربیت معلم بود و قبل از تربیت کردن معلم آزموده از تاسیس دبستان و کلاس اضافی بهیچوجه نتیجه بدست نخواهد آمد . و حتی اگر محیط بذکر حقایق مناسب باشد بعقیده اینجانب قبل از تربیت معلم با ایمان و با سواد و آشنا بفن پرورش کودک به تعداد کافی هرگز نباید بفکر تاسیس کلاس اضافی افتاد چه بی سواد ماندن اطفال مردم بمراتب بهتر از این است که زیر دست مربیان تربیت ندیده و نا صالح پرورش یابند زیرا که از قدیم گفته‌اند .

ذات نایافته از هستی بخش کی تواند که شود هستی بخش

کسیکه خود از تربیت صحیح سهمی ندارد چطور خواهد توانست کودکان معصوم را تربیت نماید ؟

محـــــــل مدارس

موضوع محل مدارس فعلی و تهیه ساختمان مناسب برای دبستانهای جدیدالتاسیس در آذربایجان نیز مانند کلیه نقاط دیگر کشور یکی از گرفتاریهای بسیار مهم و اساسی فرهنگ میباشد که از نقطه نظر اهمیت آن جا دارد طرح اساسی و جامعی برای ساختمان مدارس تمام کشور پی‌ریزی شود تا بتدریج درچند سال باتعیین اعتبار خاصی برای کلیه آموزشگاهها محل مناسبی مطابق اصول فنی تعلیم و تربیت و بهداشت ساختمان گردد

بعقیده اینجانب که مدارس پایتخت و اغلب نقاط دیگر کشوررا بازدید نموده‌ام محل آموزشگاهها در شهر تبریز و استان آذربایجان بدتر ازسایر نقاط دیگر کشور میباشد مثلا در شهر تبریز که مرکز استان آذربایجان است فقط صدی ۷ر۱۵ مدارس محل مناسب و ساختمان نسبتا آبرومند دارد و بقیه که صدی ۳ر۸٤ باشد در عمارات استیجاری که برای سکونت اشخاص ساختمان شده تاسیس گردیده‌است ، بدیهی است در ساختمان هیچکدام از این قبیل منازل اصول فنی رعایت نگردیده و بجزاز دو سه باب آنها بقیه بهیچوجه برای جادادن کودکان مناسب نیست واگر بحس غرورملی ما برنخورد باید باکمال جرئت گفت که محلهای مزبوررا که متاسفانه فعلا در هر کدام چندین صدنفر کودک مشغول تحصیلند و بهترین دوران جوانی خود را در آن‌جا های مرطوب و کم‌نور میگذرانند در کشورهای خارجی برای جادادن حیوانات نیز مناسب نمیدانند یعنی در کشورهای متمدن محل پرورش طیور و حیوانات بمراتب تمیزتر و پاکیزه‌تر از دبستانهای تبریز میباشد چه در ساختمان محل تربیت طیور مثلا اصول فنی پرورش مرغ با توجه بآب و هوای محل و احتیاجات طبیعی نوزاه طیور مراعات میگردد، چقدر مایه تاسف است در کشور ما باطفال معصوم که سرمایه کشور میباشند باندازه‌طیور نیز توجه نمیشود !

برای اینکه مندرجات این مبحث باغراق شاعرانه تعبیر نشود مجبور است ارقامی چند ازتعداد آموزشگاهها و ساختمانهای دولتی و امکنه استیجاری شهر تبریز و حومه را باستحضار خوانندگان محترم برساند .

جدول زیر حاکی از آمار محلهائی دولتی مدارس شهر تبریز میباشد :

شماره	نام مدرسه	شماره	نام مدرسه
۱	دبیرستان فردوسی	۷	دبستان خیام
۲	« پروین	۸	« رازی
۳	« منصور	۹	« ممتاز
٤	« شاهدخت	۱۰	« فرمانفرمائیان
۵	« ایراندخت	۱۱	« شتربان
٦	دانشسرایمقدماتی پسران		

باید توجه داشت محل دبیرستان شاهدخت و دبستانهای خیام و فرمانفرمائیان برای دبستان ساخته نشده بلکه ساختمان آنها متعلق بدولت میباشد .

در جدول زیر سیاهه محلهائیکه جهت دبستانها در شهر تبریز و حومه اجاره شده است با میزان اجاره بهاء ماهیانه آنها باستحضار خوانندگان میرسد :

شماره	اسم مدرسه	محل مدرسه	میزان کرایه ماهیانه	شماره	اسم مدرسه	محل مدرسه	میزان کرایه ماهیانه
۱	دبستان صائب	شهر تبریز	۱۰۰۰ ریال	۲۳	دبستان پهلوی	شهر تبریز	۱۵۰۰ ریال
۲	« ۱۷ دی	«	۲۰۰۰ «	۲۴	« اردیبهشت	«	۹۰۰ «
۳	« ۱۵ بهمن	«	۱۲۰۰ «	۲۵	« بیهقی	«	۴۰۰۰ «
۴	« غزالی	«	۲۵۰۰ «	۲۶	« همام	«	۲۵۰۰ «
۵	« حافظ	«	۲۰۰۰ «	۲۷	« امیری	«	۱۴۰۰ «
۶	« فروردین	«	۱۳۰۰ «	۲۸	« بانوان	«	۲۰۰۰ «
۷	« فرخی	«	۱۹۵۰ «	۲۹	« سعدی	«	۴۲۰۰ «
۸	« منیژه	«	۱۸۰۰ «	۳۰	دبیرستان لقمان	«	۱۵۰۰ «
۹	« تربیت	«	۱۴۰۰ «	۳۱	« حکمت	«	۲۶۰۰ «
۱۰	« بدر	«	۲۲۵۰ «	۳۲	« تربیت	«	۴۰۰۰ «
۱۱	« آذر	«	۱۵۰۰ «	۳۳	دبستان ششگیلان	«	۲۲۵۰ «
۱۲	« نادر	«	۳۵۰۰ «	۳۴	« خجسته	«	۱۷۰۰ «
۱۳	« نظامی	«	۳۰۰۰ «	۳۵	« ثقة الاسلام	«	۲۸۵۰ «
۱۴	« رشیدی	«	۱۰۵۰ «	۳۶	« غیاث	«	۱۵۰۰ «
۱۵	« سرخاب	«	۲۵۰۰ «	۳۷	« امید سردرود	حومه تبریز	۵۰۰ «
۱۶	« نو بنیاد اهراب	«	۵۰۰۰ «	۳۸	« کیهان سعد آباد	«	۲۰۰ «
۱۷	کودکستان شهناز	«	۶۰۰۰ «	۳۹	« کیوان بارنج	«	۲۵۰ «
۱۸	« شتربان	«	۲۰۰۰ «	۴۰	« لاله	«	۴۰۰ «
۱۹	دبستان سهند	«	۱۵۰۰ «	۴۱	« قره‌ملک	«	۵۰۰ «
۲۰	« خیابانی باغمیشه	«	۱۳۰۰ «	۴۲	« جاوید سراسکند	«	۲۵۰ «
۲۱	« شهریار	«	۸۰۰ «	۴۳	« مسعود یوسف آباد	«	— «
۲۲	« جمشید	«	۱۰۰۰ «				

شماره	اسم دبستان	محل	میزان کرایه ماهیانه	شماره	اسم دبستان	محل	میزان کرایه ماهیانه
۴۴	دبستان نوبنیاد	تبریز	۷۵۰	۵۳	دبستان شبلی بستان آباد	حومه شهر	—
۴۵	هنرستان صنعتی	»	۴۰۰۰	۵۴	دبستان سهند	»	—
۴۶	دبیرستان حرفه‌ای پسران	»	۳۰۰۰	۵۵	دبستان جلالی قلعه جوق	»	—
۴۷	دبیرستان حرفه‌ای دختران	»	۱۸۰۰				
۴۸	دبستان سامان	»	۱۴۰۰	۵۶	دبستان سیسان	»	—
۴۹	» مجیر اسنج	حومه شهر	۷۰۰	۵۷	دبستان آزرم	تبریز	—
۵۰	دبستان قطران	»	۷۰۰				
۵۱	دبستان نیر	»	۸۰۰	۵۸	دبستان کاوه	»	—
۵۲	» کیو نعمت آباد	»	۴۰۰	۵۹	دبستان آریا	»	—
					جمع		۹۵۱۵۰

نتیجه مطالعه دو جدول مذکور

از مطالعه دو جدول مذکور در این مبحث مطالب زیر جلب توجه مینماید .

وضع محل مدارس

اگر از لحاظ تعداد مدارس در نظر بگیریم فقط صدی ۱۵٫۷ مدارس شهر و حومه دارای ساختمان مناسب میباشد و بقیه که صدی ۸۴٫۳ مدارس باشد درامکنه استیجاری دایر گردیده که بهیچوجه برای اینکار مناسب نیست .

از لحاظ محصلین مدارس نیز ۴۳۰۱ نفر یعنی تقریبا صدی ۱۵ محصلین شهر تبریز وحومه در ساختمان مناسب تحصیل میکنند و بقیه که صدی ۸۵ محصلین باشد اقلاشش ساعت درشبانه روزوقت خودرا در اطاقهائی میگذرانند که نور کافی ندارد و اغلب آنها نیز مرطوب و غیرقابل سکونت میباشد .

بعلاوه بطوریکه در فصول سابق بتفصیل مذکور شد بعلت عدم دسترسی بهمین ساختمانهای اجاره غیرواجد شرائط تقریبا ۱۵۷ کلاس دبستانها یك نوبتی میباشد یعنی برای نصف این کلاسها اگر محل مناسب پیدا شود باید مدارس مستقلی گردد . خلاصه آنکه همین ساختمانهای استیجاری غیرواجد شرط و یا خرابه های غیر قابل سکونت نیز باندازه کافی در اختیار اداره فرهنگ نمیباشد

در بعضی مدارس فضای آنها بقدری کم و محدود میباشد که بدون اغراق حتی برای ایستادن اطفال نیز در صحن مدرسه محل کافی موجود نیست کجا رسد بگردش و بازی آنها بطور مثال دبستان حمام شهر تبریز ذکر میشود که دریک محیط کوچک یعنی در ۳۲۳ مترمربع ۱۰۲۵ نفر محصلین مدرسه مجبورند بازی و گردش نمایند یعنی برای هر محصل ازصحن مدرسه ۳ر۰ مترمربع میرسد .

وجه اجاره ماهیانه

از جدول دوم معلوم میشود که ماهیانه ۹۵۱۵۰ ریال وجه کرایه محل مدارس از بودجه فرهنگ پرداخت میشود اگر باین مبلغ کرایه ماهیانه محل خود اداره فرهنگ و اوقاف و بهداری آموزشگاهها نیز علاوه شود در ماه ۱۱۲۵۵۰ ریال یعنی در سال ۱،۳۵۰،۶۰۰ ریال بمصرف پرداخت اجاره محل دبستانها میرسد .

در دوره وزارت جناب آقای دکتر جزایری وزارت فرهنگ طرحی تهیه نموده بود که مبلغ کافی از یکی از بانکها قرض نموده بمصرف ساختمان مدارس در سرتاسر کشور برساند و اقساط آنرا از محل اعتبار ماده ۱۴ کرایه عمارات استیجاری مستهلک نماید ، گویا طرح مزبور بمجلس شورایملی نیز تقدیم گردیده است ولی متاسفانه تاکنون نسبت بطرح مزبور یاهرفکر اساسی دیگری در مورد ساختمان دبستانها تصمیم جدی اتخاذ نگردیده است .

بالاخره باید برای کلیه دبستانهای کشور ساختمان حسابی تهیه شود و اطفال معصوم از این خرابه‌ها خلاص گردند . در اینجا بیمورد نیست که عقیده شخصی خود را در مورد ساختمان دبستانها متذکر شوم ، با در نظر گرفتن بنیه اقتصادی و مالی کشور و باتوجه باینکه حتی‌المقدور باید از تحمیل عوارض جدید برپیکر نحیف توده مردم خود داری شود بعقیده اینجانب ساختمان مدارس لوکس که در آنها تزئینات آخرین روش معمولی در کشورهای ثروتمند اروپا و آمریکا را بکار میبرند بکلی باید موقوف گردد و در عوض باید ازمحل هزینه یکی از این ساختمانها ده باب عمارت ساده درعین حال بسیار محکم که درآن کلیه نکات فنی و بهداشتی مراعات شده باشد ساختمان گردد .

در کشوریکه هشت دهم مدارس پایتخت آن در خرابه‌ها تاسیس گردیده چه احتیاج بود که جهت ساختمان هر کدام از ده باب دبستانهای نوبنیاد تهران اقلا چهل پنجاه ملیون ریال مصرف شود ؟ آیا بهتر نبود باآن مبلغ متجاوز از صدباب ساختمان ساده ومحکم بنا گردد و کلیه اطفال معصوم بدبخت از این ویرانه‌ها خلاص شوند ؟!

متاسفانه افراط وتفریط در کلیه شئون کشور مارخنه کرده است یك طبقه ملیونر ودارای همه چیز بقیه پریشان و مفلوك و گرسنه ، همینطور است کارهائیکه دراین کشور انجام میشود یا افراط محض است یاتفریط بیحد و کمتر از اعتدال پیروی میشود ! در همین شهر تبریز که از مشاهده محل خرابه مرطوب اغلب دبستانها هر فرد با حسی متاثر میشود و از بی اعتنائی اولیای امور باطفال و جوانان و مردان آینده کشور حتی از آتیه مملکت نیز نا امید میگردد آیا چه احتیاج بود در حدود شش ملیون ریال بمصرف ساختمان دبیرستان منصور برسد در صورتیکه میشد با آن مبلغ اقلا ده باب دبستان محکم و

ساده بنا نمود و ده برابر بیشتر از آنچه که فعلا در دبیرستان مزبور تحصیل مینمایند در آن ساختمانها بتحصیل اشتغال ورزند :

در هر حال بنظر نویسنده در ساختمان دبستانها باید حتی‌المقدور از تزئینات و تشریفات زائد کاملا صرفنظر شود و با حد اقل اعتبار ساختمان های متعدد ساده و در عین‌حال محکم بنا گردد والا از ساختن چند باب مدرسه لوکس غیرازاینکه بین اطفال و کودکان نیز از همین سن طفولیت حس بدبینی ایجاد شود نتیجه عاید نخواهدشد.

بهانه نبودن اعتبار

بعقیده اینجانب برای تامین هزینه ساختمان دبستانها در سرتاسر کشور نمیتوان گفت اعتبار کافی در اختیار نیست بلکه باید اذعان نمود از همین بودجه فعلی نیز میتوان اعتبار کافی برای ساختمان کلیه آموزشگاهها تامین نمود و پیش کشیدن عدم اعتبار فقط بهانه بیش نیست که متاسفانه اگر از راه تعمد نباشد باید اذعان نمود در نتیجه عدم توجه بمقدرات اساسی کشور و کج سلیقه گی اعتبارات فعلی در غیر محل حقیقی خود بمصرف میرسد

برای مثال از همین شهر تبریز نام میبریم ، در سه چهار سال اخیر گویا در حدود چهل ملیون ریال بمصرف ساختمان کاخ دارائی رسیده‌است و برای تکمیل آن حتما ده ملیون ریال دیگر نیز باید بمصرف برسد تا کاملا مهیا و آماده استفاده گردد در صورتیکه با پنجاه‌ملیون ریال طبق حساب دقیق میتوانستند اقلا ۷۵ باب دبستان بسیار مناسب و محکم ولی ساده در محل قبرستانهای متروکه یا زمین های متعلق بشهرداری و اوقاف و غیره بسازند که نه فقط حالا بلکه تا ده سال دیگر نیز احتیاج فرهنگ تبریز از لحاظ ساختمان دبستانها تامین گردد و اطفال معصوم من و شما از این خرابه‌ها خلاص شوند

منظور نگارنده از ذکر مثال فوق مطلقا نشاندادن نمونه بود والا البته باید اداره دارائی و سایر ادارات دولتی دارای ساختمانهای مناسب باشند ولی میشد از خود اولیای محترم دارائی تقاضا نمود بخاطر اطفال معصوم خودشان دوسه سال نیز در اداره سابق که ملك دولت میباشد مشغول کار باشند تا پس‌از تامین محل مدارس میزان کافی کاخ دارائی ساخته‌شود

بدین ترتیب معلوم‌میشود ذکرعدم‌اعتبار بهانه پیش‌نیست بااعتبار فعلی نیزمیتوان فکری برای مدارس نمودولی متاسفانه گویاهنوز آنموقع نرسیده‌است که اولیای‌امور توجه‌داشته‌باشند که بخاطرآتیه کشور تامین‌اعتبار هرگونه مخارج‌لازم برای‌تربیت‌معلم وساختمان دبستان جهت‌تعلیم وتربیت‌صحیح اطفال بکلیه هزینه‌های ضروری وغیرضروری دیگر باید مقدم‌باشد .

طرح پیشنهادی برای ساختمان دبستانها

درسال تحصیلی جاری‌برای ساختمان‌دبستان درکلیه نقاط آذربایجان اقدامات مقدماتی بعمل‌آمده ولی‌باید اذعان‌نمود اقدامات‌مزبور برای‌انجام این‌منظور مهم‌بهیچوجه کافی‌نیست بطورمثال اقداماتی که از اواخر سال ۱۳۲۹ برای‌ساختمان‌مدارس‌درشهر تبریز بعمل‌آمده‌ذیلا باستحضارخوانندگان‌محترم‌میرسانند :

ساختمان‌دبستان مهران که در سه‌سال قبل از طرف جناب‌آقای‌محمد‌مهران پیشکار دارائی وکفیل

استانداری وقت ساختمان آن شروع و مدت دو سال بعلت عدم اعتبار ناقص مانده بود و بیم آن میرفت دراثر برف و باران زمستان بکلی از بین برود تکمیل گردیده و موقع تنظیم این گزارش کلیه عملیات ساختمانی و تزئین آن خاتمه یافته و جهت تاسیس یکباب دبستان شش کلاسه آماده گردیده است . دبستان مزبور بمبلغ ۷۵۰۰۰۰ ریال بمقاطعه داده شده بود که از این مبلغ فقط ۲۰۸۰۰۰ ریال در دوره آقای مهران از اهالی محترم شهر تبریز اعانه جمع آوری نموده بمقاطعه کار داده بودند و مبلغ ۵۴۲۰۰۰ ریال طلب مقاطعه کار بعلت عدم اعتبار بلاتکلیف مانده بود پس از مذاکرات کافی با مقاطعه کار حاضر شد از ۵۴۲۰۰۰ ریال که میبایست طبق قرارداد نیتی باو داده شود فقط ۲۷۰۰۰۰ ریال دریافت نماید و از باقی که مبلغ ۲۷۲۰۰۰ ریال میشود بنفع فرهنگ صرف نظر کند و ساختمان دبستان را طبق همان قرارداد سابق بپایان برساند . فعلا ساختمان دبستان زبور کاملا خاتمه یافته ولی متاسفانه تاکنون حواله ۲۷۰ هزار ریال اعتبار تکمیل ساختمان از مرکز نرسیده است .

ساختمان دبستان غیاث که در زمین قبرستان متروکه غیاث از طرف اداره فرهنگ در اوائل سال تحصیلی ۳۰ - ۲۹ شروع شده بود تکمیل گردیده و شاید تا یکماه دیگر برای تاسیس دبستان آماده شود . این دبستان از محل اعانه اوقاف و تجار محترم و اعتبارات کرایه منزل فرهنگ ساختمان میشود .

قرار داد ساختمان پنج باب دبستان از محل عواید مستمندان که با توجه مخصوص جناب آقای دکتر اقبال استاندار محترم آذربایجان جهت ساختمان دبستانهای مزبور مبلغ سه میلیون ریال از محل اعتبار نگهداری مستمندان تخصیص داده شده منعقد و در پنج نقطه از قبرستانهای متروکه شهر ساختمان پنج باب دبستان ششکلاسه شروع شده است و تا اول مهرماه ۱۳۳۰ جهت تاسیس دبستان آماده خواهد گردید .

دبستانهای مزبور مخصوصا در نقاطی انتخاب شده که از لحاظ کثرت جمعیت و کمی تعداد مدارس بوجود دبستان احتیاج مبرم هست و تاسیس آنها در اول سال تحصیلی آینده بزرگترین خدمتی خواهد بود بساکنین نواحی مجاور آنها که تاحال بدبستان دسترسی نداشتند .

در پائیز سال ۱۳۲۹ که اینجانب در تهران بودم و افتخار خدمت در فرهنگ آذربایجان به بنده محول گردید پس از مشاهده بودجه بسیار ناقص ساختمانی آذربایجان که تقریبا صفر بود با آقایان وکلای محترم آذربایجان ملاقات و این تبعیض ناروا را باستحضار آقایان رسانیدم در نتیجه توجه کامل آقایان وکلا کمیسیون بودجه مجلس شورایملی مبلغی را جهت ساختمان دبستانهای آذربایجان تصویب نمودند که از آنجمله اختصاص سه میلیون ریال است بشهر تبریز و در نظر است با مبلغ مزبور پنج باب دبستان در شهر تبریز بنا شود . مقدمات امر از لحاظ انتخاب زمین و تهیه نقشه حتی آگهی مناقصه پایان یافته منتظر وصول حواله اعتبار مربوط میباشد که فورا بساختمان شروع شود ولی متاسفانه تاکنون باوجود اقدامات متعدد از حواله اعتبار مزبور خبری نیست !

ساختمان یکباب دبستان شش کلاسه در زمین ابتیاعی از بانک ملی از اسفند سال ۲۹ شروع گردیده و باجدیتی که نسبت بانجام ساختمان آن میشود تا مهرماه ۱۳۳۰ برای تاسیس دبستان آماده خواهد شد .

باجدیت و کوششی که نسبت باتمام ساختمانهای مذکوره درفوق معمول میآید قطعا تامهرماه ۱۳۳۰ ساختمان ۸باب از دبستانهای مذکور درشهرتبریز خاتمه خواهدیافت وبرای تاسیس دبستان آماده خواهد گردید همچنین درکلیه نقاط آذربایجان نهضت ساختمان مدارس شروع گردیده است که برای اجتناب از تطویل کلام ازذکر آنها صرف نظر میشود .

علاوه برساختمانهای مزبور اداره فرهنگ آقایان مالکین را تشویق مینماید که طبق نقشه ودستور این اداره ساختمان مناسب بنا نموده بفرهنگ اجاره دهند فعلا قراردادی جهت ساختمان یک باب دبستان ۱۲ کلاسه درشهر تبریز منعقد گردیده و ساختمان دبستان شروع شده است .

باید توجه داشت اقداماتی که تابحال جهت ساختمان دبستانها بعمل آمده بهیچوجه کافی نیست وازلحاظ احتیاجی که بتاسیس دبستان جدید هست باید توجه کافی باین امر مبذول گردد البته بادرنظر گرفتن بنیه مالی دولت دراینمورد نمیتوان انتظار بیشتری از دولت داشت وباوجود اینکه تحمیل هرگونه عوارض غیرمستقیم بطبقه زحمتکش کشور کفر محض است ولی چون از ساختمان مدارس اولاد همان طبقه زحمتکش وفقیر بیشتراز همه استفاده خواهند نمود لذا پیشنهاد مینماید مبلغ نیم ریال از هرکیلو قندوشکر مصرفی اهالی بمصرف ساختمان دبستان اختصاص داده شود .

فعلا دراغلب نقاط آذربایجان مبلغ یکریال بنفع مستمندان از قندوشکر مصرفی گرفته میشود چون مبلغ مزبور اضافه بمصرف مستمندان میباشد لذا ممکن است نصف آنرا جهت ساختمان دبستان اختصاص دهند که بهیچوجه حتی دیناری نیز مجددا ازطبقه بی بضاعت گرفته نشود .

مبلغ جمع آوری شده از نیم ریال مزبور در بانک ملی بحساب مخصوص ساختمان دبستان ریخته شود و تحت نظر دوسه نفر از معتمدین محل و نمایندگان فرهنگ از اعتبار محل مزبور ساختمان دبستانها آغاز گردد

بدیهی است عوارض وصولی از هر محل اختصاصا بمصرف ساختمان دبستان در همانمحل خواهد رسید بدین ترتیب تاده سال دیگر کلیه شهرها و بخشهای آذربایجان دارای ساختمانهای مناسب و کافی برای تاسیس دبستان خواهد شد

البته ممکن است ازاعتبار محل مزبور مبلغی از بانکملی یارهنی قرض نمودو بمصرف ساختمان دبستان رسانید و اقساط آنرا بتدریج مستهلک کرد .

تربیت معلم

طوریکه قبلا مذکور شد جهت تربیت آموزگاران کلیه نقاط آذربایجان - باستثنای رضائیه از دانشسرای مقدماتی منحصر بفرد پسران تبریز استفاده میشود. بودجه این دانشسرا درسال ۱۳۲۹ از لحاظ هزینه سالیانه بالغ بر مبلغ - ۱۴۲۲۵۲۰ ریال بوده از لحاظ حقوق نیز در ماه تقریبا ۱۰۳۶۳۲ ریال یعنی درسال - ۱۲۴۳۵۸۴۰ ریال حقوق و مزایای کارکنان دانشسرا میباشد که جمعا بودجه سالیانه دانشسرا از لحاظ حقوق ومزایا و هزینه بالغ بر ۲۶۶۶۲۰۴ ریال میشود. البته در اینحساب کرایه خانه در نظر گرفته نشده است در صورتیکه اجاره ساختمان محل دانشسرا که بنای دولتی است حداقل در ماه بیست هزار ریال ارزش دارد.

درسال تحصیلی جاری (۳۰ - ۱۳۲۹) تعداد محصلین دانشسرا ۱۴۰ نفر بوده که اگر مبلغ ۲۶۶۶۲۰۴ ریال بودجه سالیانه آنجا را بیکصدوچهل تقسیم نمائیم معلوم میشود درسال برای تربیت هرکدام از محصلین دانشسرایمقدماتی یعنی آموزگاران آینده از بودجه وزارتفرهنگ تقریبا سالیانه ۱۹۰۴۳ ریال و ماهیانه ۱۵۸۶ ریال مصرف میشود. البته در ساختمان دانشسرا سه کلاس دوره اول دبیرستان نیز وجود داردکه محصلین آنها در اینجا بحساب نیامده است زیرا که بعلت اختلاف دو نوع تربیت دبیرستان و دانشسرا و علل دیگر باید سه کلاس مزبور از محوطه دانشسرایمقدماتی بمحل مناسب دیگری انتقال داده شود.

بدیهی است با احتیاجی که بآموزگار تربیت شده موجود است بایدکاری کردکه ازساختمان دانشسرا و وسایل موجوده حداکثر استفاده بعمل آید. طوریکه در فصول قبل متذکرشدیم در شهر تبریز ۷۱۹ نفر آموزگار است که تقریبا نصف آنها در دانشسرا تربیت شده‌اند بقیه بهیچوجه برای اینکار صلاحیت ندارند و اضطرا را استخدام شده‌اند. برای اینکه درسالهای آینده ازاستخدام این قبیل داوطلبان صرف نظرشود باید تاحدیکه ممکن است دانشسرایمقدماتی‌را توسعه داد ونواقص فنی و تربیتی آنجا را مرتفع نمود که در آنجا حداکثر عده‌ایکه ممکن است پذیرفته شوند(البته بامقررات و شرایط دقیق و پس‌از محرز شدن صلاحیت اخلاقی و فنی‌داوطلبان) تا بدین ترتیب بتدریج از تعداد آموزگارانیکه صلاحیت اینکار را ندارند کاسته شود.

توسعه دانشسرا

برای‌توسعه‌دانشسرای مقدماتی پسران در سال ۳۱ - ۱۳۳۰ اقدامات زیر بعمل خواهد آمد:

۱ - انتقال دادن سه کلاس دوره اول دبیرستان بمحل مناسب دیگر که از ساختمان دانشسرا فقط بمنظور تربیت آموزگار استفاده شود.

۲ - توجه دقیق بسوابق اخلاقی و خانوادگی داوطلبان و همچنین رسیدگی بمیزان معلومات آنها و نظارت کامل در امتحانات مسابقه ورودی که حقیقتا اشخاصیکه صلاحیت نیل بمقام شریف آموزگاری

را دارند در آن موسسه پذیرفته شوند .

۳ - رفع نواقص کتابخانه و آزمایشگاه دانشسرا و توسعه و تکمیل آنها که همه محصلین بتوانند از کتابخانه و آزمایشگاه استفاده نمایند .

٤ - پذیرفتن تعداد زیادی داوطلب مخصوصا داوطلبانی که از شهرستانها میایند با اخذ تعهد کافی که پس از خاتمه تحصیلات بمواد خود مراجعت نمایند .

۵ - چون در کلیه نقاط آذربایجان بوجود مربی ورزش احتیاج شدید و مبرم هست و تقریبا در تمام مدارس شهرستانها و اغلب مدارس شهر تبریز بعلت نبودن آموزگار و دبیر ورزش امر تربیت بدنی که ازاهم مواد برنامه تحصیلات میباشد بسیار مختل بوده و کوچکترین توجهی باین ماده مهم نمی شود لذا در آذرماه ۱۳۲۹ برای تربیت آموزگاران ورزش در دانشسرایمقدماتی تبریز کلاس تربیت بدنی تاسیس گردید . چون در سال اول کلاس مزبور نقائص فراوانی داشت لذا سعی خواهدشددرسال تحصیلی آینده نقائص کلاس مزبور رفع گردیده و از هرجهت تکمیل شود تا در آنجا برای دبستان های کلیه نقاط آذربایجان آموزگار ورزش تربیت شود.

٦ - محصلین کلاس دوم دانشسرا طبق مقررات باید باحضور دبیران خود در مدت سال تحصیلی در کلاسهای دبستان بتمرین تدریس و کلاسداری اشتغال ورزند و فن تدریس و کلاسداری را عملا یادبگیرند ولی متاسفانه بعلت نبودن دبستان ضمیمه در مجاورت ساختمان دانشسرا تاکنون این موضوع مهم برنامه بنحو کامل عملی نگردیده است و برای اینکار از چندین دبستان استفاده میشود که درعمل اشکالاتی تولید میگردد لذا از دوماه قبل برای انتقال زمین روبروی ساختمان دانشسرا که متعلق بشهرداریست و در صدد فروش آنجا بودند برآمده و با مساعدت جناب آقای دکتراقبال استاندار محترم آذربایجان نظر موافق وزارت کشور در مورد واگذاری بلا عوض زمین مزبور باداره فرهنگ آذربایجان جلب گردیده که درآنجا دبستان شش کلاسه تا شهریور ماه ۱۳۳۰ ساختمان و ضمیمه دانشسرا گردد تا محصلین دانشسرا در دبستان مزبور که در حقیقت بمنزله آزمایشگاه دانشسرا محسوب میشود مشغول تمرین و فرا گرفتن رموز عملی فن تعلیم و تربیت گردند .

دبیرستانها

وضع کلی دبیرستانهای شهر تبریز بهتر از وضع دبستانها نمیباشد چه برای تاسیس یکدبستان خوب وجود آموزگار تربیت شده و یک ساختمان مناسب کافی است درصورتیکه دبیرستان اینطور نیست برای ایجاد دبیرستان علاوه بر وجود ساختمان و دبیران مجرب وسائل دیگری نیز از قبیل آزمایشگاههای فیزیک و شیمی و طبیعی ، کتابخانه کامل ، نقشه های جغرافیائی ، وسائل کافی جهت تنظیم کارهای فوق برنامه ، فیلمهای علمی و دستگاههای لازم برای نشاندادن فیلمها و غیره ضرورت دارد که بدون وسائل مزبور از وجود دبیرستان نمیتوان نتیجه مطلوبه را بدست آورد .

متاسفانه اغلب دبیرستانهای تبریز فاقد همه گونه وسائل نامبرده در فوق میباشد .

آمار

آمار دبیرستانهای دولتی شهر تبریز بقرار زیر میباشد

نوع دبیرستان	شماره	اسامی دبیرستان	تعداد کلاسها										جمع کلاسها	ملاحظات
			اول	دوم	سوم	چهارم علمی	چهارم فنی	پنجم علمی	پنجم فنی	ششم ادبی	ششم طبیعی	ششم ریاضی		
پسرانه	۱	دبیرستان فردوسی	۳	۲	۱	۳	–	۳	–	۱	۲	۱	۱۶	
»	۲	« منصور	۲	۱	۱	۱	–	۲	–	–	–	–	۷	
»	۳	« لقمان	۱	۱	۱	۲	–	۱	–	–	–	–	٦	
»	٤	دانشسرای مقدماتی	۱	۱	۱	–	–	–	–	–	–	–	۳	
»	۵	دبیرستان تربیت	۲	۱	۱	–	–	–	–	–	–	–	٤	یکباب دبستان ضمیمه دارد
»	٦	« نظامی	۲	۱	۱	–	–	–	–	–	–	–	٤	
»	۷	« حکمت	۱	–	–	–	–	–	–	–	–	–	۱	« »
		جمع	۱۲	۷	٦	٦	–	٦	–	۱	۲	۱	۴۱	
دخترانه	۱	دبیرستان ایراندخت	۱	۱	۲	۱	–	–	۱	–	–	–	۷	
»	۲	« شاهدخت	۲	۲	۱	–	–	–	–	–	–	–	٤	
»	۳	« پروین	۲	۲	۱	۱	–	۱	–	–	۱	–	۸	
		جمع	۵	۵	٤	۲	–	۱	۱	–	۱	–	۱۹	

آمار دبیرستانهای ملی که همهٔ آنها دبستانی نیز ضمیمه دارد بقرار زیر میباشد :

شماره	نام مدرسه	تعداد کلاسها اول	دوم	سوم	جمع کلاسها	ملاحظات
۱	دبیرستان پسرانه پرورش	۱	۱	۱	۳	
۲	» » سعدی	۲	۲	۲	٦	
۳	» » خاقانی	۱	۱	–	۲	
٤	» » رشدیه	۱	۱	۲	٤	
٥	» » شمس	۱	۱	۱	۳	
٦	» » فیوضات	۱	۱	۱	۳	
۷	» » کمال	۱	۱	۱	۳	
۸	» » مسعودسعد	۱	۱	۱	۳	
	جمع کل	۹	۹	۹	۲۷	

تعداد محصلین دبیرستانهای ملی و دولتی پسرانه و دخترانه شهر تبریز طبق جدول زیر است :

نوع مدارس	کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	چهارم علمی	چهارم فنی	پنجم علمی	پنجم فنی	ششم طبیعی	ششم ریاضی	ششم ادبی	جمع
مدارس دخترانه دولتی	۱٥۸	۱٦٦	۱٦۱	٥۱	–	۳۳	۱۱	۱۸	–	–	٥۹۸
مدارس پسرانه دولتی	۸٤۲	٤۱۳	۳٦٤	٤۱۱	–	۳٤۹	–	۱۳۷	۱۸	۳٤	۲٥٦۸
مدارس پسرانه ملی	٤٤٥	۳٤٥	۳٥۲	–	–	–	–	–	–	–	۱۱٤۲
جمع کل	۱٤٤٥	۹۲٤	۸۷۷	٤٦۲	–	۳۸۲	۱۱	۱٥٥	۱۸	۳٤	٤۳۰۸

بطور کلی از جدولهای فوق پیداست در شهر تبریز تعداد ٤۳۰۸ نفر در کلاسهای دبیرستانها مشغول تحصیلند که از این عده ۳۷۱۰ نفر پسر و ٥۹۸ نفر دختر میباشند .

بطور کلی خلاصه آمار دبیرستانهای شهر تبریز بقرار زیر میباشد :

نوع مدارس دوره اول	کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم		جمع	
	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین
دبیرستانهای دولتی دخترانه	۵	۱۵۸	۵	۱۶۶	۴	۱۶۱	۱۴	۴۸۵
« دولتی پسرانه	۱۲	۸۴۲	۷	۴۱۳	۶	۳۶۴	۲۵	۱۶۱۹
« ملی پسرانه	۹	۴۴۵	۹	۳۴۵	۹	۳۵۲	۲۷	۱۱۴۲
جمع	۲۶	۱۴۴۵	۲۱	۹۲۴	۱۹	۸۷۷	۶۶	۳۲۴۶

نوع مدارس دوره دوم	کلاس چهارم علمی		کلاس پنجم علمی		کلاس پنجم فنی		ششم طبیعی		ششم ریاضی		ششم ادبی		جمع	
	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین
دبیرستانهای دولتی دخترانه	۲	۵۱	۱	۳۳	۱	۱۱	۱	۱۸	-	-	-	-	۵	۱۱۳
« دولتی پسرانه	۶	۴۱۱	۶	۳۴۹	-	-	۲	۱۳۷	۱	۱۸	۱	۳۴	۱۶	۹۴۹
« ملی پسرانه	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۸	۴۶۲	۷	۳۸۲	۱	۱۱	۳	۱۵۵	۱	۱۸	۱	۳۴	۲۱	۱۰۶۲
جمع دو دوره													۸۷	۴۳۰۸

بحث

از مطالعه جداول مندرج دراین مبحث مطالب زیر استنباط میشود :

۱ – تعداد کلیه کلاسهای دبیرستانهای شهر تبریز ۸۷ باب و تعداد محصلین و محصلات ۴۳۰۸ نفر میباشد یعنی بطورمتوسط در هر کلاس دبیرستان تقریبا پنجاه نفر مشغول تحصیلند یکی از علل عمده خرابی اوضاع دبیرستانها همین کثرت محصلین کلاسها میباشد .

در کلاس دبیرستان سی الی سی و پنج و حداکثر چهل نفر محصل باید مشغول تحصیل باشد یعنی تعداد چهل نفر نیز فوق‌العاده زیاد است و هرگز دبیر موفق نمیشود درپنجاه دقیقه چهل نفررامورد رسیدگی قرار دهد و پذیرفتن ۴۰ نفر محصل دریك کلاس از ناچاری است و الا باید محصل کلاس از ۲۵ نفر بیشتر نباشد بدیهی است با ۵۰ نفر که در کلاسهای دبیرستانهای تبریز مشغول تحصیلندو

متاسفانه بعضی اوقات تعداد آنها بهشتاد و نود نفر نیز میرسد وضع کلاس و پیشرفت دروس محصلین بهتر از آنچه که حالا هست نخواهد شد . پس برای اصلاح دبیرستانها در درجه اول باید بااضافه نمودن تعداد کلاسها شماره محصلین هر کلاس را محدود کرد و از پذیرفتن محصل زیاد دریک کلاس باید جدا اجتناب نمود تاآقایان دبیران بتوانند پیشرفت دروس هر کدام ازآنها را دقیقاً مورد مطالعه قرار دهند .

۲ - بطوریکه از جداول فوق پیدا است تعداد محصلین دبیرستانهای پسرانه درشهر تبریز ۳۷۱۰ نفر وشماره محصلات مدارس متوسطه ۵۹۸ نفر میباشد یعنی تعداد محصلات ۱۶ درصد محصلین میباشد واین ارقام میرساند اولیای دختران تاچه اندازه نسبت باادامه تحصیلات دختران خود بی اعتنا میباشند .

آزمایشگاه

درآغاز این فصل مذکورشدکه برای یک دبیرستان وسائل متعددی ضرورت دارد که ازآنجمله است آزمایشگاههای فیزیک و شیمی و طبیعی تامحصلین دبیرستان دروس طبیعی نظری را که در کلاس فرا میگیرند درآزمایشگاه باعمل وتجربه توام نمایند . متاسفانه دبیرستانهای تبریز باستثنای دبیرستان فردوسی فاقد آزمایشگاه کامل میباشد. در دبیرستان فردوسی یکدستگاه آزمایشگاه فیزیک وشیمی و طبیعی موجوداست که باید نقائص آن مرتفع گردد .

در دبیرستان پروین نیز چنددستگاه لوازم ناقص آزمایشگاه وجود دارد که بهیچوجه برای آزمایشهای ضروری محصلات کفایت نمیکند . درسایر دبیرستانها اصلا ازآزمایشگاه اثری نیست .

کتابخانه

در کلیه مدارس مخصوصا در دبیرستانها کتابخانه یکی از لوازم ضروری دبیرستان است تامحصلین درساعات فراغت و بیکاری بمطالعه کتب متعدد دراطراف موضوع دروس روزانه خود بپردازند . متاسفانه کتابخانه اغلب و بلکه تمام دبیرستانهای تبریز ناقص میباشد و جهت مطالعه محصلین کتب مفید و ضروری در کتابخانه ها پیدا نمیشود و باید کتابخانه تمام دبیرستانها تکمیل گردد .

تاکنون اعتبار خرید کتاب در اختیار ادارات فرهنگ بوده وازطرف اداره فرهنگ کتاب خریداری و بمدارس ارسال میشد چون درعمل بتجربه رسیده که ادارات فرهنگ موفق نمیشوند بهترین کتب را خریداری نمایند و درصورت بودن اعتبار همیشه یکعده ازمولفین سمج بهروسیله که ممکن است بادارات مزبور چندین صد جلد ازمطبوعات خودرا که اغلب آنها غیرقابل استفاده میباشد تحمیل مینمایند باأین ترتیب کمتر اعتبار مربوط بمصرف حقیقی خود میرسد بلکه قسمت عمده این اعتبار جهت راضی نگهداشتن مولفین مصرف میشود .

برای خاتمه دادن باین وضع درسال تحصیلی جاری کلیه اعتبار خرید کتاب بنسبت تعداد کلاس بین دبیرستانها تقسیم گردید که خود روسای دبیرستانها بانظر شورای دبیران کتب ضروری راخریداری نمایند امیداست بااین ترتیب تاچندسال دیگر کلیه مدارس دارای کتابخانه جامعی باشند .

حالا که صحبت از کتاب درمیان است بایدمتذکرشد که متاسفانه هنوز در دبیرستانها جوانان بمطالعه کتاب عادت ندارند یعنی از کتب کم و ناقص کتابخانه‌های دبیرستانها نیز هیچوجه استفاده کامل نمیشود بایددرهر دبیرستانی انجمنی از خود محصلین باعلاقه و کتابخوان تشکیل داد و بوسائل مختلف فکرمطالعه کتاب‌را دربین محصلین ترویج نمود وآنهارا بوسائل گوناگون بکتاب خواندن وادار وتشویق کرد والاّ اگرناشود که کتب بدون استفاده درقفسه‌های کتابخانه بماند تکمیل کتب کتابخانه غیراز تحمیل بودجه اضافی نفع‌دیگری نخواهد داشت .

اصلاح امور دبیرستانها

برای سال تحصلی ۳۱-۱۳۳۰ جهت اصلاح امور دبیرستانها در نظر است اقدامات زیرعملی شود :

۱ – تمرکز دبیرستانها – برای اینکه محصلین دبیرستانها بطور یکنواخت بوسائل فنی‌ازقبیل آزمایشگاهها و کتابخانه‌ها وغیره دسترسی داشته‌باشند در نظراست کلیه کلاسهای دبیرستانهای پسرانه تبریزدرچهار دبیرستان فردوسی–منصور–لقمان– تربیت متمرکز گردیده درهر کدام از دبیرستانهای مزبور شش‌کلاس دبیرستان از اول‌تاششم هر کدام مضاعف‌دایرخواهدشد یعنی هردبیرستان دارای دوازده کلاس خواهدبود که جمعا ۴۸ کلاس‌میشود واینمقدار کلاس‌دبیرستان باضافه کلاسهای دبیرستانهای ملی‌جهت‌شهرتبریز کافی‌است وقبل از تهیه وسائل کافی هرگزنباید بفکر تاسیس دبیرستان جدید افتاد چه در درجه اول تکمیل ورفع نقائص دبیرستانهای موجود فعلی ضروری است و بعداز این عمل بایددبیرستان جدید تاسیس‌نمود .

برای اینکه هر کدام از دبیرستانهای مذکور برای داشتن ۱۲ کلاس آماده گردداز حالا اقدامات مقدماتی بعمل آمده است جهت دبیرستان تربیت عمارت و باغ مناسبی در خیابان شاهپور اجاره شده و تعمیرات انجا تا چند روز دیگر خاتمه خواهد یافت . همچنین برای دبیرستان لقمان در نظر است محل گمرک سابق از بانک کشاورزی خریداری و تکمیل گردد بـا این ترتیب تا اول مهر ماه سال‌جاری چهار باب دبیرستانهای مذکور برای پذیرفتن محصلین آماده خواهد گردید .

در قسمت دبیرستانهای دخترانه نیز دوباب دبیرستان ایراندخت و پروین جهت پذیرفتن محصلات داوطلب کافی است و باید نواقص آنها برطرف گردد .

با این ترتیب برای شهرتبریز چهارباب دبیرستان کامل پسران و دوباب دبیرستان دختران کافی است و بقیه دبیرستانها باید بتدریج بدبیرستانهای حرفه‌ای تبدیل گردد .

۲ – تهیه و تکمیل وسائل فنی دبیرستانها – در نظر است برای هرشش دبیرستان وسائل کافی آزمایشگاه و کتابخانه و سایر لوازم ضروری تهیه گردد . در قسمت آزمایشگاه مقداری که در شهر تبریز خرید آنها ممکن بود خریداری گردیده بعلاوه بهنرستان صنعتی شهر تبریز نیز دستور داده شده که جهت دوره اول دبیرستانها یک دوره وسائل آزمایشگاه تهیه نمایند . همچنین در اینقسمت از موسسه علمی و تربیتی ملل متحد (یونسکو) نیز استمداد شده است .

جهت کارهای فوق برنامه دبیرستانها از همین حالا مشغول تهیه وسائل ضروریست ۵۰۰ عدد صندلی جهت سالنهای دبیرستانهای منصور - پروین و دانشسرای پسران سفارش داده شده ومقدار از آنها تهیه و تحویل گردیده است .

امید است با تحصیل اعتبار کافی بتکمیل آزمایشگاه و کتابخانه و اثاثیه تالار اجتماعات کلیه دبیرستانها توفیق حاصل شود .

مؤسسات فرهنگی

شهرستانهای آذربایجان

وضع فرهنگ در شهرستانها و بخشهای آذربایجان

وقتیکه خوانندگان محترم از وضع فرهنگ درشهرستان تبریز که مرکز آذربایجان میباشد اطلاع حاصل نمودند واز نواقص واحتیاجات موسسات فرهنگی وعدم وسائل لازم در تبریز تا حدی مستحضر شدند پیش خود میتوانند وضع اسف آور موسسات فرهنگی درسایر شهرستانها ونقاط دوردست ومرزی را تصور بنمایند بااینحال برای اینکه نمونه‌ای از کیفیت موسسات فرهنگی شهرستانها وبخشهای آذربایجان در دسترس خوانندگان محترم قرار گیرد دراین فصل خلاصه‌ای ازوضع فعلی موسسات فرهنگی شهرستانها را یادداشت مینماید :

استان آذربایجان (استان سوم و چهارم) باستثنای شهرستانهای رضائیه واردبیل که فعلا فرهنگ دو نقطه مزبور مستقیما باپایتخت مربوط میباشد از نقطه نظر فرهنگی به ۱۵ حوزه بشرح زیر تقسیم میشود :

ردیف	نام حوزه	نمایندگیهای تابع
۱	تبریز و حومه	ندارد
۲	ارسباران	»
۳	اسکو	»
٤	اورنق	»
٥	خلخال	»
٦	خوی	»
۷	آذرشهر	»
۸	سراب	»
۹	شاهپور	»
۱۰	ماکو	»
۱۱	مراغه	بناب ـ عجبشیر ـ شاهیندژ
۱۲	مرند	ندارد
۱۳	مشکین‌شهر	»
۱٤	میاندواب	»
۱٥	میانه	»

دراینجا وضع کودکستانها و دبستانها و دبیرستانهارا در هرکدام از حوزه‌های فرهنگی مذکور مورد مطالعه قرار میدهیم .

اول - کودکستانها

متاسفانه در هیچکدام از شهرستانها و بخشها کودکستان دولتی یا ملی وجود ندارد و این نقص اساسی مهمتر از سایر نواقص فرهنگ شهرستانها میباشد چه اهمیت کودکستان در پرورش اولیه کودکان مخصوصا در استان آذربایجان بحدی زیاد است که اگر نصف بودجه فرهنگ در ابتدا بمصرف برسد باز هم کافی نخواهد بود و خیلی مایه حیرت و تعجب است چگونه اولیای وزارت فرهنگ باین موضوع مهم توجهی نداشته اند. در هر حال اگر طرح تاسیس یکصد باب کودکستان که در مباحث پیش بتفصیل مذکور شد مورد توجه قرار گیرد در نظر است در کلیه نقاط شهرستانها و بخشها تعداد کافی کودکستان تاسیس گردد.

دوم - دبستانها

تعداد دبستانها و آموزگاران و محصلین هر کدام از حوزه های فرهنگی در سال تحصیلی ۳۰-۱۳۲۹ از جدول زیر معلوم میشود:

شماره	اسامی حوزه‌ها	تعداد دبستانها	تعداد کلاسها	شماره آموزگاران			شماره محصلین دبستانها			مستخدمین جزء		
				زن	مرد	مجموع	پسر	دختر	مجموع	زن	مرد	مجموع
۱	ارسباران	۲۸	۱۲۶	۱۵	۷۴	۸۹	۲۵۶۵	۲۸۹	۲۸۵۴	۱۲	۳۱	۴۳
۲	اورنق	۲۵	۱۲۸	۱۸	۱۰۱	۱۱۹	۲۹۷۳	۸۳۱	۳۸۰۴	۴	۲۵	۲۹
۳	اسکو	۱۱	۵۸	۱۵	۵۸	۷۳	۱۴۷۰	۲۶۰	۱۷۳۰	۱	۱۶	۱۷
۴	خلخال	۱۹	۷۴	۶	۶۶	۷۲	۱۳۵۱	۱۹۵	۱۵۴۶	–	۱۸	۱۸
۵	خوی	۳۰	۱۴۳	۳۹	۱۱۱	۱۵۰	۳۱۳۵	۷۹۵	۳۹۳۰	۱۲	۳۵	۴۷
۶	آذرشهر	۹	۴۷	۹	۵۰	۵۹	۱۴۵۵	۷۵	۱۵۳۰	۱	۱۶	۱۷
۷	سراب	۱۸	۶۸	۷	۶۲	۶۹	۱۶۲۸	۱۰۶	۱۷۳۴	۱	۲۰	۲۱
۸	شاهپور	۲۱	۸۹	۱۷	۷۶	۹۳	۱۵۵۱	۵۵۲	۲۱۰۳	۳	۱۸	۲۱
۹	ماکو	۲۳	۱۲۲	۱۵	۷۰	۸۵	۱۶۳۷	۴۲۲	۲۰۵۹	۲	۲۳	۲۵
۱۰	مشکین‌شهر	۱۵	۵۹	۷	۴۲	۴۹	۱۰۰۵	۸۱	۱۰۸۶	۱	۱۷	۱۸
۱۱	مراغه	۴۶	۲۱۷	۷۶	۱۷۰	۲۴۶	۴۶۰۳	۱۴۰۷	۶۰۱۰	۵	۶۱	۶۶
۱۲	مرند	۳۲	۱۳۹	۱۷	۹۷	۱۱۴	۲۷۱۰	۴۱۵	۳۱۲۵	۲	۳۲	۳۴
۱۳	میاندواب	۲۲	۵۴	۱۰	۳۶	۴۶	۱۱۴۹	۲۵۲	۱۴۰۱	۲	۱۷	۱۹
۱۴	میانه	۱۷	۷۶	۱۴	۶۶	۸۰	۱۸۸۱	۳۷۰	۲۲۵۱	۱	۲۶	۲۷
	جمع کل	۳۰۶	۱۴۰۰	۲۶۵	۱۰۷۹	۱۳۴۴	۲۹۱۱۳	۶۰۵۰	۳۵۱۶۳	۴۷	۳۵۵	۴۰۲

سوم ــ دبیرستانها

اکنون وضع دبیرستانها را درشهرستانهای آذربایجان مورد مطالعه قرار میدهیم.
دبیرستان پنج کلاسه فقط در دو شهرستان خوی و مراغه وجود دارد بشرح زیر:

محل دبیرستان	کلاس چهارم	کلاس پنجم	جمع کل محصلین
شهرستان خوی	۲۳	۲۱	۴۴
شهرستان مراغه	۲۱	۹	۳۰
جمع	۴۴	۳۰	۷۴

دبیرستان دخترانه متاسفانه دبیرستان دخترانه در اغلب شهرستانهای آذربایجان وجود ندارد فقط ۳ باب دبیرستان دوره اول درشهرستانهای خوی وشاهپور و مراغه وجود دارد که تعداد محصلین آنها بقرار زیر میباشد:

محل دبیرستان	کلاس اول	کلاس دوم	کلاس سوم	جمع محصلین
دبیرستان ایراندخت شهرستان خوی	۳۴	۲۶	۱۴	۷۴
« صدر مراغه	۳۷	۲۲	۱۰	۶۹
« سعید شاهپور	۱۴	۱۱	–	۲۵
جمع کل	۸۵	۵۹	۲۴	۱۶۸

دبیرستانهای سه کلاسه

آمار دبیرستانهای سه کلاسه پسران در شهرستانهای آذربایجان طبق جدول زیر می باشد :

محل دبیرستان	کلاس اول		کلاس دوم		کلاس سوم		جمع	
	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین	تعداد کلاس	محصلین
خوی	٤	١٨٣	٢	٩٤	١	٢٣	٧	٣٠٠
مراغه	٤	١٦٤	٢	٧٥	١	٣٦	٧	٢٧٥
هاهیندژ	١	٢٠	١	١٩	—	—	٢	٣٩
ماکو	١	٤٨	١	٢٣	١	١٣	٣	٨٤
بناب	١	٢١	—	—	—	—	١	٢١
شاهپور	٣	٨٠	١	٤٣	١	٢٢	٥	١٤٥
میاندواب	١	٤٠	١	٢٣	١	١٣	٣	٧٦
آذرشهر	١	٣٨	١	١٧	١	١٥	٣	٧٠
اسکو	١	٤٨	١	٢٣	١	٢١	٣	٩٢
مرند	١	٩٩	١	٢٥	١	٢١	٣	١٤٥
اهر	٢	٨٤	١	٥٣	١	٢٥	٤	١٦٢
مشکین‌شهر	١	٢١	١	٨	١	٦	٣	٣٥
سراب	٢	٥١	١	٢٦	١	١٤	٤	٩١
میانه	١	٦٥	١	٢٧	١	٢٣	٣	١١٥
خلخال	١	٢٢	١	١٢	١	٥	٣	٣٩
اورنق	١	٤٧	١	١٥	١	١١	٣	٧٣
جمع	٢٦	١٠٣١	١٧	٤٨٣	١٤	٢٤٨	٥٧	١٧٦٢

از جداول فوق مطالب زیر استنباط میشود:

١- بجز از دوشهرستان خوی و مراغه در شهرهای دیگر دبیرستان پنج کلاسه وجود ندارد.

٢- دبیرستان دخترانه فقط در خوی ومراغه وشاهپور وجود دارد .

۳ - تعداد محصلین دبیرستانهای مذکور در شهرستانهای آذربایجان ۱۸۳۶ نفر و تعداد محصلات ۱۶۸ نفر میباشد یعنی تعداد محصلات صدی ۱۹ر۹ محصلین میباشد و از اینرقم معلوم میشود تا چه اندازه در شهرستانها به تحصیل و تربیت دختران خود بی اعتنا میباشند.

معلمین

موضوع معلم یکی از مشکلات اساسی وزارتفرهنگ میباشد . در شهرستانهای آذربایجان نیز مانند غالب نقاط دیگر کشور اولا باندازه مورد احتیاج و لزوم معلم وجود ندارد ثانیا قسمت عمده معلمین فعلی نیز صلاحیت آموزگاری ندارند یعنی بدین منظور تربیت نشده‌اند و همه ساله از روی اضطرار و من غیر استحقاق در فرهنگ استخدام شده‌اند. درصورتیکه آموزگاران باید در موسسات مخصوصی برای عهده‌دار شدن این وظیفه سنگین و خطیر تربیت شوند والا تاسیس ودایر نگهداشتن مدارس با معلمینی که صلاحیت اینکار را ندارند نه فقط مفید نیست بلکه غالبا مضر و حطرناک نیز میباشد.

درهرحال برای اینکه خوانندگان ارجمند از وضع معلمین مدارس شهرستانها اطلاع کافی در دست داشته باشند هر کدام از دبیرستانها و دبستانها را جداگانه مورد مطالعه قرار میدهیم.

دبیران

در سالهای اخیر بعلت توجه مردم بفرهنگ که علت اصلی آن بیکاری وعدم استفاده ازکارهای تولیدی آزاد میباشد که اینجا برای تشریح آن مناسب نیست وزارتفرهنگ مجبور گردیده در نتیجه مراجعه واصرار اهالی شهرستانها و مخصوصاآقایان نمایندگان محترم در اغلب شهرستانها دبیرستانهای پنج کلاسه و یا لااقل سه کلاسه دایر نماید بدون اینکه بتواند نسبت بتامین احتیاجات یك دبیرستان اقدام اساسی بعمل آورد . درنتیجه دراغلب دبستانهای شش کلاسه شهرستانها دبیرستان سه کلاسه بدون محل- دبیر- آزمایشگاه - کتابخانه وغیره که از لوازم ضروری یك دبیرستان میباشد تاسیس گردیده‌است محتاج بتذکر نیست که از وجود این موسسات ناقص بجز از اتلاف وقت جوانان و گمراه نمودن آنان کوچکترین نفع دیگری عاید کشور نخواهد شد.

امار دبیران دبیرستانهای شهرستانها ودرجه معلومات انان بر طبق جدول زیر میباشد .

شماره	اسامی شهرستانها	دبیران لیسانسیه	دبیران دیپلمه متوسطه	دبیرانیکه معلومات قدیمی دارند	آموزگارانیکه در دبیرستان تدریس مینمایند	ملاحظات
۱	ارسباران	–	–	۱ نفر	۵ نفر	
۲	اورنق	–	۳	—	۵ ،،	
۳	اسکو	–	–	۱	۹ ،،	
٤	خلخال	–	–	—	٦ ،،	
۵	خوی	٦ نفر	۱	۲	۱٤ ،،	ششنفر لیسانسیه‌درشهرستان خوی ازشعبات تاریخ و جغرافیا - ریاضی-شیمی طبیعیات زبانخارجه فارسی هستند
٦	آذرشهر	–	–	۲	۳ ،،	
۸	سراب	–	–	—	۵ ،،	
۸	شاهپور	۱	۱	۱٤	۱۳ ،،	یکنفر لیسانسیه‌شاهپوراز شعبه طبیعیات میباشد
۹	ماکو	–	–	۱	٦ ،،	
۱۰	مشگین‌شهر	–	—	۲	۲ ،،	
۱۱	مراغه	۹	۳	۹	۳۱ ،،	لیسانسیه‌های مراغه‌از شعب‌ریاضی-فیزیک-شیمی فارسی-تاریخ‌وجغرافیا زبانخارجه هستند
۱۲	مرند	–	۱	۱	۹ ،،	
۱۳	میاندواب	–	—	—	۵ ،،	
۱٤	میانه	–	—	۱	۸ ،،	
	جمع	۱٦	۹	۳٤	۱۲۱	

از جدول فوق مطالب زیر بدست میاید

۱- بجز از دوشهرستان خوی و مراغه و یکنفر در شاهپور درسایر شهرستانهای آذربایجان دبیر لیسانسیه وجود ندارد.

۲ - در دبیرستانهای اورنق - خوی - شاهپور - مراغه - مرند نه نفر دبیر دیپلمه دبیرستان مشغول تدریس میباشند

۳- ۱۲۱ نفر که اختصاصا برای آموزگاری تربیت شده‌اند در دبیرستانهای شهرستانهای آذربایجان اضطرارا مشغول تدریس‌میباشند

٤- در شهرهای‌ارسباران - اسکو - آذرشهر - ماکو - مشگین‌شهر - سراب -میاندوآب ومیانه تدریس کلیه مواد دوره اول دبیرستان انحصارا بعهده آموزگاران فارغ التحصیل دانشسرایمقدماتی گذاشته شده یعنی در شهرهای مزبور حتی یکنفر دبیر دیپلمه نیز وجودندارد

برای اصلاح وضع دبیرستانها باید از اول سال تحصیلی آینده مطلقا ازاضافه نمودن هر نوع کلاس دبیرستان و تاسیس دبیرستان جدید شدیدا جلوگیری و برای کلاسهای موجود دبیرستانها نیز دبیر لسانسیه یا اقلا دیپلمه باندازه کافی فرستاده و یا در صورت عدم توفیق باعزام دبیر دیپلمه کلاسهای مزبور را تعطیل نمود که اقلا وقت پر قیمت جوانان بدین ترتیب و بیهوده تلف نشود .

آموزگاران متاسفانه وضع آموزگاران درشهرستانها بهتراز دبیران نمیباشد درجائیکه فارغ‌التحصیل دانشسرایمقدماتی که جهت تدریس در دبستانها تربیت شده است عهده دار تدریس در دبیرستانها باشد بدیهی است آموزگاران آنجا نیز در چه وضعی خواهند بود غالب آموزگاران شهرستانها دارندگان گواهینامه شش ساله ابتدائی میباشند بدیهی است داشتن تحصیلات شش ساله ابتدائی جهت عهده‌دار شدن شغل خطیر آموزگاری بهیچوجه کافی نیست و این ذات نا یافته های از هستی بخش متاسفانه فعلا خود هستی بخش شده‌اند .

آمار آموزگاران شهرستانها بامیزان معلومات آنها بقرار زیر میباشد :

شماره	اسامی شهرستان	فارغ‌التحصیلهای دانشسرای مقدماتی	آموزگارانیکه گواهی دوره اول متوسطه دارند	آموزگارانیکه گواهی ۶ ساله ابتدائی دارند	بدون گواهی	جمع
۱	اوسباران	۶ نفر	۱۰ نفر	۶۹ نفر	٤ نفر	۸۹ نفر
۲	اورنق	۵ «	۱۰ «	۱۰۰ «	٤ «	۱۱۹ «
۳	اسکو	۱۷ «	۸ «	٤۷ «	۱ «	۷۳ «
٤	خلخال	٦ «	۱۱ «	٤۸ «	٦ «	۷۱ «
۵	خوی	٤۵ «	۳۳ «	۷۰ «	۲ «	۱۵۰ «
٦	آذرشهر	٤ «	۱۰ «	٤٤ «	۱ «	۵۹ «
۷	سراب	—	٦ «	٦۳ «	—	٦۹ «
۸	شاهپور	۱٦ «	۳۲ «	٤٤ «	۱ «	۹۳ «
۹	ماکو	۳ «	۱۰ «	۷۲ «	—	۸۵ «
۱۰	مشگین‌شهر	—	۳ «	٤٦ «	—	٤۹ «
۱۱	مراغه	۲۰ «	۳۲ «	۱۸٦ «	۹ «	۲٤۷ «
۱۲	مرند	۹ «	۱۳ «	۹٤ «	—	۱۱٦ «
۱۳	میاندواب	٦ «	۵ «	۳٤ «	۱ «	٤٦ «
۱٤	میانه	٤ «	۹ «	۵۹ «	۵ «	۷۷ «
	جمع کل	۱٤۱	۱۹۲	۹۷٦ «	۳٤	۱۳٤۳

از جدول فوق نتیجه گرفته میشود که از ۱۳۴۳ آموزگاران شهرستانهای آذربایجان فقط ۱۴۱ نفر آنها یعنی تقریبا ۱۰٫۴ درصد آموزگاران در دانشسراهای مقدماتی و بمنظور آموزگاری تربیت شده‌اند و ۸۹٫۶ در صد آنها از فن تعلیم و تربیت و روانشناسی طفل کوچکترین اطلاعی ندارند.

اگر تعداد ۱۹۲ نفر دارندگان گواهینامه دوره اول دبیرستانرا نیز برای آموزگاری صالح بدانیم بقیه که ۱۰۱۰ نفر میشوند یعنی تقریبا ۷۵ در صد آموزگاران شهرستانهای آذربایجان را دارندگان گواهینامه شش ساله ابتدائی و یا آموزگاران بدون هیچگونه گواهینامه تشکیل میدهد بدیهی است نتیجه اینکار و تدریس و تربیت این قبیل آموزگاران چه خواهد بود

برای اصلاح اوضاع دبستانهای شهرستانها در درجه اول باید دانشسرای مقدماتی تبریز توسعه داده شود و در آنجا تعداد کافی آموزگار جهت کلیه شهرستانها تحت شرایط و اصول صحیح تربیت گردند والا با وضع کنونی که سه ربع آموزگاران را دارندگان گواهینامه ششساله ابتدائی تشکیل میدهند هرگز نمیتوان از تاسیس ودایر نگهداشتن دبستانها نتیجه مفیدی بدست آورد.

در مورد دبیرستانها نیز باید مطلقا از اضافه کردن کلاس جدید خودداری بعمل آید و تا حدیکه مقدور است در شهریور ماه جاری اقلا بهر شهرستان یکی دو نفر لیسانسیه اعزام نمود و بتدریج برای آنها کتابخانه و آزمایشگاه مختصری فراهم آورد تا بلکه بتدریج در مدت یکی دو سال دبیرستانهای شهرستانها نیز از این وضع بسیار نا مطلوب و اسف‌آور فعلی که هیچ نتیجه بغیر از اتلاف وقت جوانان ندارد خارج شده سر و صورتی پیدا نماید.

مدارس حرفه ای

برای اصلاح وضع آشفته فعلی دستگاه فرهنگی باید هرچه ممکن است مدارس حرفه‌ای تاسیس شود تا پسران و دختران پس‌از خاتمه تحصیلات ابتدائی مجبور بورود در دبیرستانها نگردند و شش سال عمر خود را در کلاسهای دبیرستان بیهوده تلف نکنند بلکه از همان ۱۴ سالگی بنا بذوق و استعداد خود وارد یکی از شعب متنوع دبیرستانهای حرفه‌ای گردیده و پس‌از دو یا سه سال یکی از حرف وصنایع را عملا فرا گرفته وارد میدان زندگی بشوند . بدین‌ترتیب بدبیرستانهای معمولی فقط جوانانیکه استعداد آنها جهت فراگرفتن مقدمات علوم و فنون بیشتراز سایرین میباشد وارد خواهند شد و خودرا برای ورود در دانشگاهها جهت ادامه تحقیقات علمی یا ادبی آماده خواهند نمود

اگر این رویه چند سال ادامه پیدا کند میتوان انتظار داشت دبیرستانهای ما از وضع ناگوار فعلی که فقط ماشین کارمند دولت و بیکاره تربیت کنی است خارج شده بوظیفه اصلی خود که پرورش جوانان مستعد جهت تحقیقات و اختراعات علمی و ادبی است بپردازد .

بدین‌منظور در پائیز سال گذشته که اینجانب درتهران بودم با وزیرفرهنگ وقت مذاکره نموده و موافقت ایشانرا بتاسیس مدارس حرفه‌ای جلب نمودم با مساعدت سازمان برنامه پس‌ازورود بتبریز دو باب دبیرستان حرفه‌ای یکی‌جهت پسران و دیگری مخصوص دختران در شهر تبریزتاسیس گردید :

دبیرستان حرفهٔ دختران در دبیرستان حرفه‌ای دختران فعلا یك كلاس اول دایر شده كه ۳۰ نفر در آنجا مشغول فراگرفتن خیاطی ـ طباخی ـ گلدوزی ـ رخت شوئی ـ اطو کشی بچه داری و خانه داری میباشند برای این دختران که همه از بین دارندگان گواهینامه ابتدائی انتخاب شده‌اند همه نوع وسائل عملی و کار گاههای مجهز تهیه شده است و دختران در کارگاههای مزبور با ذوق کامل مشغول فرا گرفتن فنون مزبور میباشند ولی‌متاسفانه بعلت نبودن‌محل مناسب از پذیرفتن تعداد زیاد از داوطلبان خودداری شده‌است.

دبیرستان حرفهٔ پسران در دبیرستان مزبور ۳۳ نفر پسر دارنده گواهینامه شش‌ساله ابتدائی پذیرفته شده‌اند و فعلا بعلت عدم‌تکمیل وسائل فقط رشته مکانیکی‌اتومبیل دایراست‌وجوانان مزبور در کار گاه مجهز دبیرستان مشغول فراگرفتن فن اتومبیل رانی و مکانیکی آن میباشند این جوانان پس‌از خاتمه دوره مدرسه خواهند توانست در بنگاههای خصوصی مشغول کار شوند. در سال دوم گواهی رانندگی نیز بآنها داده خواهد شد که بدین وسیله برای تامین معیشت آتیه خودمجهز گردند

دبستان روستائی در شهر سراب یك باب دبستان روستائی نیز دایر گردیده است که در آنجا یکعده‌ازاطفال کشاورزان عملا مشغول فراگرفتن فنون‌کشاورزی‌هستند.

پیشنهادات برای‌سال تحصیلی آینده برای سال تحصیلی آینده باید هرچه که ممکن است بتکمیل مدارس حرفه‌ای فعلی و رفع نقائص آنها و تاسیس عده زیادی از این نوع‌مدارس اقدام شود . برای اینکار از چند ماه قبل مطالعات عمیقی بعمل آمده است تادر هرمحل شعباتی از مدارس حرفه‌ای تاسیس شود که صنایع محلی و وضع مخصوص آن ناحیه وجودآنمدرسه را ایجاب مینماید تامحصلین پس‌از خاتمه تحصیلات بتوانند باسانی جهت خودکاری پیدا نمایند و اگر در این مطالعات دقت کافی بعمل نیاید و بدون در نظر گرفتن خصوصیات هر ناحیه بتاسیس مدرسه حرفه‌ای اقدام شود پس از چند سال فارغ التحصیلهای این قبیل مدارس فقط

بلا تکلیف و سرگردان خواهند ماند .

برای سال تحصیلی آینده اقدامات زیر باید نسبت بدبیرستانهای حرفه‌ای بعمل آید :

تکمیل دبیرستانهای حرفه‌ای شهر تبریز

سال آینده باید دوباب دبیرستان حرفه ای شهر تبریز از هر حیث تکمیل شده و برای پذیرفتن عده زیادی از داوطلبان آماده شود بدین منظور مراتب زیر پیشنهاد میشود :

الف ـ ساختمان دوباب دبیرستانهای ـ محل فعلی دبیرستانهای حرفه‌ای دختران و پسران که هر دو عمارت استیجاری است و برای اینکار ساخته نشده بهیچوجه جهت این قبیل موسسات مناسب نیست برای اینکه در سال آینده از این حیث اشکالی در بین نباشد بوزارت متبوعه پیشنهاد شده است سازمان برنامه مبلغ یکملیون‌ونیم ریال اعتبار جهت ساختمان دوباب مدرسه‌حرفه‌ای در شهر تبریز در اختیار این اداره بگذارد تا وقت باقی است در زمینهای قبرستانهای متروکه و سایر اراضی بلامانع دولتی دوباب دبیرستان ساخته شود و تامهرماه جهت پذیرفتن محصلین و محصلات آماده گردد . چون در تبریز عمارت مناسب جهت اجاره پیدانمیشود تنها راه حل موضوع ساختمان محل مناسب میباشد و پس از اینجهت انتظار دارد اولیای وزارت متبوع و سازمان برنامه هرچه زودتر با این پیشنهاد موافقت فرمایند .

ب ـ از اول مهرماه در دبیرستان حرفه‌ای پسران شعبه درودگری و در دبیرستان حرفه‌ای دختران شعبه کلاهدوزی زنانه وخانه داری اضافه شود بدین ترتیب در هر دبیرستان تا یکصد نفر محصل پذیرفته خواهد شد . جهت تهیه وسائل کار این عده اعتباری در حدود اعتبار فعلی که سیصدوپنجاه هزار ریال میباشد ضروریست که از طرف سازمان برنامه باید باعتبار فعلی‌افزوده‌شود تا از حالا جهت تهیه وسائل افتتاح کلاسهای مزبور اقدام شود .

تاسیس دبیرستانهای حرفه‌ای جدید در شهر تبریز

در شهر تبریز علاوه بر دوباب دبیرستان حرفه‌ای موجود پیشنهاد میشود در مهرماه سال جاری دو باب دبیرستان دیگر تاسیس شود یکی جهت دختران و دیگری مخصوص پسران در دبیرستان حرفه‌ای پسران شعب‌بنائی و رنگرزی که مورد احتیاج فرشبافان میباشد و متاسفانه تا حال استاد قابلی در این قسمت ندارد تاسیس خواهد شد و در دبیرستان حرفه‌ای دختران شعب‌مخصوص خیاطی زنانه جهت تربیت خیاط دایر کرده . جهت تاسیس این دوباب دبیرستان اعتباری در حدودپانصد هزار ریال سالیانه پیشنهاد میشود که تا وقت باقی است بتهیه مقدمات تاسیس آنها اقدام شود .

مدارس حرفه‌ای شهرستانها

پس از مطالعات دقیق جهت شهرستانها مدارس حرفه‌ای زیر پیشنهاد میشود که اعتبار آن از طرف سازمان برنامه تامین و ابلاغ گردد

الف ـ شهرستان مراغه ـ یك باب دبیرستان حرفه‌ای پسران جهت تعلیم طرز خشك کردن میوه با بودجه دویست هزار ریال در سال

یکباب دبستان کشاورزی

ب ـ شهرستان خوی ـ یکباب دبیرستان حرفه‌ای پسران دارای شعب‌درودگری و بنائی و مکانیکی با بودجه ۲۰۰۰۰۰ هزار ریال در سال .

ج ـ شهرستان میاندوآب ـ یکباب‌دبستان کشاورزی

د ـ شهرستان ماکو ـ یکباب دبستان کشاورزی

هـ ـ شهرستان میانه ـ یکباب دبستان حرفه‌ای مهمانخانه داری‌ونجاری با بودجه دویست‌هزار ریال در سال .

بودجه سالیانه فرهنگ آذربایجان

بودجهٔ کل فرهنگ آذربایجان باستثنای حوزه های فرهنگی رضائیه و اردبیل در سال ۱۳۲۹ از حیث هزینه و حقوق جمعا مبلغ (۶۰۸۰۷۰۸۰) ریال بوده ضمن این مبلغ اعتبار مدارس حرفه‌ای و دانشسرا و هنرستان تبریز نیز منظور شده است •

اعتبار بودجهٔ هر کدام از حوزه‌های فرهنگی با تفکیک حقوق ومزایا از همدیگر طبق جدول زیر میباشد •

نام حوزه	حقوق	هزینه	جمع کل	
تبریز	۲۱۰۱۲۲۴۰	۸۵۴۴۸۴۰	۲۹۹۰۷۰۸۰	بجمع کل سیصد و پنجاه هزار ریال اعتبار مدارس حرفه اضافه شده است
ارسباران	۱۶۸۱۳۲۰	۳۲۲۳۰۰	۲۰۰۳۶۲۰	
اورنق	۱۶۹۵۳۶۰	۳۴۸۹۷۰	۲۰۴۴۳۳۰	
اسکو	۱۱۳۷۳۶۰	۲۲۵۷۵۰	۱۳۶۳۱۱۰	
آذرشهر	۹۵۷۸۴۰	۲۶۶۱۵۰	۱۲۲۳۹۹۰	
خلخال	۹۶۶۹۶۰	۲۰۷۳۰۰	۱۱۷۴۲۶۰	
خوی	۴۳۰۳۸۰۰	۸۴۴۹۵۰	۵۱۴۸۷۵۰	
مشکین‌شهر	۱۰۰۹۴۴۰	۲۶۲۴۰۰	۱۲۷۱۸۴۰	
سراب	۹۸۱۶۰۰	۲۲۸۴۸۰	۱۲۱۰۰۸۰	
شاهپور	۱۷۸۲۶۰۰	۳۷۵۳۰۰	۲۱۵۷۹۰۰	
مراغه	۴۶۸۳۳۶۰	۱۲۸۹۲۰۰	۵۹۷۲۵۶۰	
ماکو	۱۵۰۸۱۶۰	[illegible]	۱۹۳۵۱۶۰	
مرند	[illegible]۱۸۶۴۹۲۰	[illegible]	۲۲۲۵۸۲۰	
میاندواب	[illegible]۶۹۹۶۸۰	[illegible]	۱۳۸۴۷۸۰	
میانه	[illegible]۶۸۰۰۰	[illegible]	۱۷۸۳۸۰۰	
جمع	[illegible]۲۲۶۴۰	[illegible]	۶۰۸۰۷۰۸۰	

در جدول زیر بودجه هر حوزه فرهنگی به تعداد محصلین که در همان حوزه مشغول تحصیل میباشند تقسیم گردیده ومعلوم میشود در هر حوزه برای تحصیل یکنفر در سال چه میزان از بودجه وزارت فرهنگ بمصرف میرسد :

ردیف	نام حوزه	جمع کل محصلین دبستانها و دبیرستانها	جمع کل بودجه	هزینه یکساله یکنفر محصل
۱	خوی	٤٢٣٠	٥١٤٨٧٥٠	١٢١٧/١٩
۲	مشگین شهر	١١٢١	١٢٧١٨٤٠	١١٣٤/٥٥
۳	تبریز	٢٦٩١١	٢٩٩٠٧٠٨٠	١١١١/٣٣
٤	شاهپور	٢٢٤٨	٢١٥٧٩٠٠	٩٥٩/٩١
٥	خلخال	١٥٨١	١١٧٤٢٦٠	٧٤٢/٧٣
٦	آذرشهر	١٦٠٠	١٢٢٣٩٩٠	٧٦٤/٩٩
٧	میانه	٢٣٦٦	١٧٨٣٨٠٠	٧٥٣/٩٣
٨	اسکو	١٨٢٢	١٣٦٣١١٠	٧٤٨/١٤
٩	ارسباران	٣٠١٦	٢٠٠٣٦٢٠	٦٦٤/٣٣
١٠	سراب	١٨٢٥	١٢١٠٠٨٠	٦٦٣/٠٥
١١	ارونق	٣٨٧٧	٢٠٤٤٣٣٠	٥٢٧/٢٩
١٢	مراغه	٦٢٨٥	٥٩٧٢٥٦٠	٩٥٠/٢٨
١٣	میاندوآب	١٤٧٧	١٣٨٤٧٨٠	٩٣٧/٥٦
١٤	ماکو	٢١٤٣	١٩٣٥١٦٠	٩٠٣/٠١
١٥	مرند	٣٢٧٠	٢٢٢٥٨٢٠	٦٨٠/٦٧

ازمطالعهٔ جدول فوق مطالب زیر بدست میاید :

۱ ـ در ارونق از بودجه فرهنگ حداکثر استفاده بعمل میاید بطوریکه هزینه تحصیل یکنفر درسال ٥٢٧/٢٩ ریال میباشد درصورتیکه درشهرستان خوی سالیانه ١٢١٧/١٩ ریال بمصرف تحصیل یکنفر میرسد .

۲ - در شهرستانهائی مانند خوی و تبریزو غیره مخصوصاً در تبریزکه دانشسرا و دبیرستانهای متعدد موجود است علت افزایش هزینه تحصیل یکنفر وجود مؤسسات مذکور میباشدچه بدیهی است مخارج دایرنگهداشتن یك دبستان روستائی یا دانشسرا و دبیرستان یا هنرستان هرگز قابل مقایسه نیست ٠

۳ - در شهرستانهائی مانند مشگین‌شهر و شاهپوروخلخال که دورهٔ دوم دبیرستان وجود ندارد معذالك از بودجهٔ فرهنك مبلغ زیادی بمصرف هزینهٔ تحصیل یکنفرمحصل میرسد باید سعی نمود در نقاط مزبور با بودجه فعلی مدارس بیشتری تاسیس گردد و از وجود آموزگاران کنونی استفاده بیشتری بعمل آید

٤ - با توجه دقیق ببودجه هر کدام از حوزه‌های فرهنگی معلوم میشود بودجه فرهنك در هیچکدام از حوزه‌ها کافی و با اهمیت منطقه متناسب نمیباشد لذا برای اینکه توفیق بیشتری در توسعه فرهنك نصیب کارکنان ادارات فرهنگی گردد لازمست حداقل بودجه هرحوزه باندازه یك برابر مبلغ کنونی افزایش یابد تا بتاسیس مدارس جدید و تکمیل آنچه که فعلا موجود است اقدام گردد والا با اعتبار محدود کنونی نمیتوان اقدامات اساسی بعمل آورد ٠

۵ - چیزیکه در بودجه فرهنك شهرستانها بیشتر مورد توجه میباشد کسر اعتبار ماده ٦ بودجه مخصوص فوق‌العاده خارج از مرکز و حق تأهل و فوق‌العاده لیسانس معلمین میباشد در اغلب شهرستانهای آذربایجان بعلت عدم تکافوی اعتبار موجوده آقایان دبیران و آموزگاران حقوق و مزایای قانونی خودرادریافت نمیکنند درصورتیکه وزارت فرهنك ازمعلمین انتظار خدمت صادقانه دارد آنهم در نقاط دور دست باشرایط سخت زندگانی البته در مقابل باید مزایائی راکه قانونا بآنها تعلق میگیرد بپردازد تا معلمین نیز بتوانند بافراغ خاطر مشغول انجام خدمت محوله گردند در هرحال طبق رسیدگی که درآخر اسفند ۲۹ بعمل آمده کسر اعتبار ماده٦ حوزه‌های فرهنگی آذربایجان در حدود اعتبارات فعلی وطبق بودجه ۲۹ مبلغ (۱۱۹۸۱۵۸ ریال) میباشد بشرح زیر :

کسر اعتبار مادهٔ ٦ فرهنگ تبریز و اوقاف و حوزه‌های تابعه

ردیف	نام شهرستان	جمع ماهانه	جمع سالانه
۱	تبریز	۷۸۱۷	۹۳۸۰٤
۲	ارسباران	٤٤٦۹	٥۳٦۲۸
۳	ارونق	۸۳۹۰	۱۰۰٦۸۰
٤	اسکو	۱۸۹۷	۲۲۷٦٤
٥	آذرشهر	٥۸۹٤	۷۰۷۲۸
٦	خلخال	٤٤۳۸	٥۳۲٥٦
۷	خوی	۳٦۳٤	٤۳٦۰۸
۸	مشگین‌شهر	۲۷۰٥/٥	۳۲٤٦٦
۹	سراب	۱۱۰	۱۳۲۰
۱۰	شاهرود	۹۷۲۳/٥	۱۱٦٦۸۲
۱۱	مراغه	۲۲٦۲٥	۲۷۱٥۰۰
۱۲	ماکو	۸٤۱۸	۱۰۱۰۱٦
۱۳	مرند	۱۰۹۳۷ر٥	۱۳۱۲٥۰
۱٤	میاندوآب	۳۱۹۸	۳۸۳۷٦
۱٥	میانه	٤٤۱۷	٥۳۰۰٤
۱٦	اداره‌اوقاف	۱۱۷۳	۱٤۰۷٦
	جمع کل	۹۹۸٤٦/٥	۱۱۹۸۱٥۸

بدیهی است اعتبار مزبور برای جبران کمبود مزایای معلمین مطابق استحقاقی که در آخر اسفند ۲۹ داشتند تنظیم گردیده است برای اضافه اعتبار سال ۳۰ درهمان حدود نیز اضافه اعتبار باید برای ماده ٦ تامین گردد .

همچنین در اعتبار ماده ٦ باید برای ۱۸ نفر لیسانسیه های سال جاری دانشکدهٔ ادبیات تبریز حق لیسانس ۱۸۰۰۰ ریال و سالیانه ۲۱٦۰۰۰ ریال تامین گردد .

تاسیس بیمارستان مخصوص کارمندان فرهنگ

بتصدیق عموم افراد بی نظر وظیفه‌ایکه بعهدهٔ یکنفر آموزگار محول است از وظایف کلیه کارمندان ادارات دولتی مهمتر و مشکلترو حقوق دریافتی آموزگار مزبور از اغلب همقطاران خود که درادارات دیگر کار میکنند کمتر است بنا بر این جا دارد اولیای امور نسبت بتهیهٔ وسائل رفاه فرهنگیان و بالخصوص آموزگاران بیشتر توجه نمایند، تا آموزگاران نیز بتوانند با فراغ خاطر بانجام وظیفه مشکل خوداقدام نمایند . متاسفانه این توجه نیز اغلب بطور معکوس عمل میشود، چه آموزگاریکه با دریافت دستمرد قلیل مشکلترین وظیفه را انجام میدهد اقلا انتظاردارد اولیای فرهنگ در موقع بیماری او و خانواده‌اش وسائل معالجه را در اختیاراو بگذارنددر صورتیکه متاسفانه تا کنون باین موضوع مهم کمترین توجهی نشده‌است و آموزگاران فداکار مجبورند در موقع بیماری خود و افراد خانواده شان فرش زیر پای خود را گرو گذاشته وسائل معالجهٔ ناقص را فراهم سازند. آیا میتوان از این آموزگار انتظار فداکاری داشت ؟ !

معلوم نیست به چه دلیل ادارات آرتش، شهربانی، ژاندارمری، کلیهٔ بانکها و راه آهن هر کدام بیمارستان جداگانه مجهزی برای معالجه کارمندان در اختیاردارند ولی فرهنگیان از این مساعدت مختصر نیز محروم‌هستند، شاید علت آن سنگینی وظیفه و قلت دستمزد آموزگاران میباشد ؟ !

در هر حال اداره فرهنگ آذربایجان برای خاتمه دادن باینوضع اسف آور از چند ماه‌قبل مشغول مطالعه‌میباشد که یك بیمارستان ۵۰ تختخوابی‌در شهر تبریز مخصوص خانواده فرهنگیان تاسیس نماید برای ایجاد بیمارستان مزبور از وسائل دو باب درمانگاه فرهنگی ناقص که فعلا در شهر تبریز وجود دارد استفاده خواهد شد .

همچنین از وزارت‌فرهنگ تقاضا شده صدی نیم بهداشت که از حقوق‌فرهنگیان آذربایجان کسر میشود و معلوم نیست در چه محل بمصرف میرسد برای تاسیس بیمارستان‌فرهنگی اختصاص‌داده شود که متاسفانه تاکنون باین تقاضا جوابی داده نشده .

خود فرهنگیان نیز حاضر شده اند با کسر صدی‌یك از حقوقشان‌برای تاسیس بیمارستان مساعدت نمایندولی برای انجام این امر اقدامات مزبورکافی نیست و جا دارد ازطرف وزارت‌فرهنگ و بنگاه شیروخورشید سرخ و سازمان شاهنشاهی‌خدمات اجتماعی جهت‌تاسیس بیمارستان‌موردنظر مساعدت مالی‌قابل‌توجهی بشود تا در آغاز سال‌تحصیلی ۳۱ ـ ۱۳۳۰ بلکه بانجام این نیت مقدس توفیق حاصل شود و آموزگاران محترم اقلا اطمینان داشته باشند در موقع بیماری خود و خانواده‌شان مرجعی خواهند داشت و مدتی در بی طبیب و دارو بلاتکلیف نخواهند ماند .

تربیت روحانی و اخلاقی

متاسفانه در سالهای اخیر بعللی که برهمه روشن است واینجا مورد بحث آن نیست در کلیه مدارس مخصوصا دبیرستانهـای کشور موضوع اخلاق و رفتار محصلین بسیار وضع نا گواری بخود گرفته است ، روح انضباط و اطاعت از دستورهای اولیای مدارس و معلمین، احترام بـه بزرگتر از خود در دبیرستانها اغلب جای خود را بنافرمانی ، عدم اطاعت ، دسته بندی ، تشکیل اتحادیه‌های گوناگون وآلت دستجات و احزاب خارجی گردیدن داده است بدینجهت اولیای دبیرستانها نمیتوانند بوظائفی که درمورد تربیت جوانان بعهده دارند بطوریکه لازمست اقدام نمایند .

درمدارس آذربایجان نیز کم وبیش مظاهر این دموکراسی نوظهور بوجود آمده است درصورتیکه اینجانب اطلاع ندارد درهیچ کشوری مانند کشورمـا محصلین دبیرستانهـا و متاسفانه بعضی اوقات دبستانها درکارهـای سیاسی شرکت نمایند ، شرکت دانشجویان دانشگاهـها در امور اجتماعی آزاد است ولی محصلین دبستان و دبیرستان بعلت عدم رشد کافی جایز نیست بغیر از درس ومدرسه سرگرمی دیگر داشته باشند و وارد کشمکش های دستجات سیاسی و احزاب مختلف گردند .

برای جلوگیری از این انحراف جوانان در دبیرستانها در نظر است از اول سال تحصیلی انجمن های متعدد تشکیل شود تا محصلین در ساعات فراغت از تحصیل بامور اجتماعی مربوط بدروس مدرسه‌خود بپردازند و همچنین برای استحکام مبانی اخلاقی جوانان و تقویت روح دیانت و خدا پرستی در آنها که از اهم وظائف مربیان میباشد در نظر است از اول سال تحصیلی چند نفر مبلغ و اشخاص صالح و دانشمند انتخاب گـردد که هرچند روز یکمرتبه در موضوعات اخلاقی و اصول دیانت اسلام و حقایق مذهبی سخنرانیهای جامع در حضور کلیه محصلین دبیرستانها بعمل آورند و با بیانات و اندرزهای حکیمانه پیشوایان مقدس اسلامی آنها را براه راست هدایت و راهنمائی نمایند این تعالیم در حقیقت جزء دروس مدرسه و بلکه مکمل آن دروس خواهد بود بدین ترتیب امید است از انحراف جوانان جلوگیری بعمل آید و همه آنها افراد متدین بدیانت حقه اسلامی و میهن پرست و شاهدوست تربیت شوند بطوریکه بهیچوجه تبلیغات سوء افراد خائن و جاسوسان اجنبی پرست درآنها موثر واقع نگردیده و بدون اتلاف وقت بکسب دانش و هنر همت گمارند و در این راه از هیچگونه فداکاری خودداری ننمایند .

مدارس ملی

بطور مسلم تاسیس مدارس ملی در شهر تبریز در پیشرفت فرهنگ آذربایجان یکی از عوامل بسیار مؤثر و مهم بوده بطوریکه میتوان ادعا نمود پیشرفت فرهنگ در آذربایجان مدیون زحمات و فداکاریها و از خودگذشتگی های مؤسسین اولیه این مدارس میباشد که فداکاران باوجود عدم وسائل عدم هم آهنگی محیط از بذل هیچگونه مساعدت مادی ومعنوی در راه فرهنگ مضایقه ننموده‌اند چون مؤسسین اولیه این مدارس همه از روی عقیده وایمان بتاسیس مدارس مزبور اقدام نموده بودند و محرك و مشوق اصلی آنها ایمان و عقیده قطعی خود بوده نه استفاده‌های مادی از اینجهت مدتی نیز اغلب مدارس ملی در شهر تبریز از بهترین مؤسسات فرهنگی این شهر بوده و از هر جهت بمؤسسات دولتی نظیر خود اولویت داشتند . ولی باید متذکر شد در سالهای اخیر مدارس ملی نیز بعللی که در این مبحث تذکر داده خواهد شد از اهمیت اولیه خود افتاده است

آمار مدارس ملی شهر تبریز در سال تحصیلی ۳۰ - ۱۳۲۹ طبق جدول زیر بوده :

آمار مدارس ملی شهرستان تبریز با تفکیك دانش آموزان ابتدائی و متوسطه در سال تحصیلی ۲۹-۳۰

ردیف	نام مدرسه	صاحب امتیاز	قسمت دبستان		قسمت دبیرستان		جمع کل	
			تعداد کلاس	تعداد محصلین	تعداد کلاس	تعداد محصلین	تعداد کلاس	تعداد محصلین
۱	دبیرستان پرورش	آقای محمود پرورش	۷	۴۸۲	۳	۱۷۰	۱۰	۶۵۲
۲	« خاقانی	« محمد رکی	۶	۱۵۷	۲	۴۶	۸	۲۰۳
۳	« رشدیه	« رضاقلی رشدیه	۷	۳۳۸	۴	۲۴۷	۱۱	۵۸۵
۴	« سعدی	« رسول عطائی	۱۲	۶۳۰	۶	۲۹۱	۱۸	۹۲۱
۵	« شمس	« عبدالرحیم ساویز	۶	۲۴۰	۳	۹۷	۹	۳۳۷
۶	« فیوضات	« حسین فیوضات	۶	۲۵۷	۳	۸۷	۹	۳۵۴
۷	« کمال	« عبدالکریم شکول	۶	۳۷۱	۳	۸۱	۹	۴۵۲
۸	« مسعود سعد	« یوسف نجات	۶	۱۹۱	۳	۱۲۱	۹	۳۱۲
۹	دبستان تمدن	« شفیع مقتدر	۶	۲۰۰	—	—	۶	۲۰۰
۱۰	« خواجه نصیر	« محمد علی خواجه‌الدین	۷	۴۴۱	—	—	۷	۴۴۱
۱۱	« رودکی	« آقای محمد ترقی	۶	۱۸۸	—	—	۶	۱۸۸
۱۲	« جامی	« ابراهیم گلزار	۷	۳۰۸	—	—	۷	۳۰۸
۱۳	« فخرازی شمسدخت	« حسین مدرس زاده	۶	۱۴۵	—	—	۶	۱۴۵
۱۴	« عنصری	« صادق فردوس	۶	۱۷۷	—	—	۶	۱۷۷
۱۵	« انوری	« جواد اقتصادخواه	۶	۱۴۰	—	—	۶	۱۴۰
۱۶	« عزت	بانو علویه سید پیران	۶	۱۴۳	—	—	۶	۱۴۳
۱۷	« فرهنگ	« زری مشیرمندی	۷	۱۷۴	—	—	۷	۱۷۴
۱۸	« قدسیه	« منیره حراف	۷	۲۳۴	—	—	۷	۲۳۴
۱۹	« نواختران	« زرین تاج شاهگلی	۷	۲۷۸	—	—	۷	۲۷۸

بطوریکه از جدول فوق پیداست ادارهٔ فرهنگ آذربایجان تا حدیکه مقدور بوده نسبت به پیشرفت امور مدارس ملی مساعدت مینماید هرچند که این مساعدت زیاد مؤثر نیست امید است در سالهای بعد میزان اعانه مدارس ملی طبق آئین نامه مربوط مقداری افزوده شود مشروط براینکه مؤسسین مدارس نیز نسبت برفع نقائص مدارس اقدامات اساسی بعمل آورند .

متاسفانه فعلا وضع مدارس ملی درشهر تبریز بجز از یکی یا دو مؤسسه که انصافا بسیار خوب ومنظم اداره میشود بقیه بهیچوجه رضایت بخش نیست علت اصلی این امر نیز پیش آمدهای اخیر آذربایجان است بطوریکه عواقب ناگوار این پیش آمد ها در کلیه شئون اقتصادی ، اداری ، اجتماعی آذربایجان مشهود است دلیلی ندارد مدارس ملی از این حیث استثنا گردد .

علت اساسی خرابی وضع مدارس ملی مسافرت مؤسسین اولیه مدارس میباشد که بعلت قضایای سالهای اخیر از تبریز قطع علاقه نموده و در تهران متوطن شده اند و مدرسه بیکنفر دیگر یا فروخته شده و یا یکنفر بعنوان نماینده مؤسس مامور اداره مدرسه گردیده است بدیهی است علاقه ای که در مؤسسین اولیه بوده در این اشخاص وجود ندارد لذا آموزشگاه منظم و مرتب سابق بتدریج بیك مؤسسه بی نظم و غیر مرتب اسف آور فعلی مبدل گردیده است .

بعضی از امتیازات نیز بطور خصوصی و غیر قانونی دست بدست گردیده و حالیه بدست افرادی افتاده است که برای اداره یك مدرسه توانائی مادی و معنوی ندارند .

در بعضی مدارس ملی نیز بعلت فقر و ضعف بنیهٔ مالی مجبور شده اند معلمی استخدام نمایند که حقوق و مزایای ماهیانه آنها فقط دویست ریال در ماه میباشد معلوم است نتیجه تدریس این افراد چه خواهد بود .

در جدول زیر میزان اعانه ماهیانه و سیاههٔ معلمین اعزامی ثابت و سیار مدارس ملی تبریز که حقوق خود را از صندوق اداره فرهنگ دریافت میدارند باطلاع خوانندگان محترم میرسد .

ردیف	اسامی مدارس	میزان اعانه ماهانه بریال	معلمین اعزامی		معلمینیکه چند ساعت فرستاده میشوند		جمع مساعدت فرهنگ درماه بریال
			تعداد	میزان حقوق بریال	تعداد ساعات در ماه	حق التدریس بریال	
١	دبیرستان پرورش	٤٥٣٥	٣	١١٤٩٠	٣٢	٢٨٨٠	١٨٩٠٥
٢	« خاقانی	٢٨٠٥	١	١٥٠٠	٥٢	٢٠٨٠	٦٣٨٥
٣	« رشدیه	٦٠٨٥	٣	١١٨٠٥	٨٠	٣٢٠٠	٢١٠٩٠
٤	« سعدی	٧٢٩٠	٤	١٣٧٣٠	٢١٦	٨٦٤٠	٣١٠١٠
٥	« شمس	٣٣١٥	٣	١٠٥٦٠	٦٠	٢٤٠٠	١٦٢٧٥
٦	« فیوضات	٥٦٢٥	٢	٣٣٧٢	١٠٤	٤١٦٠	١٣١٥٧
٧	« کمال	٤٠٠٠	٢	٧٧٠٠	٤٤	١٧٦٠	١٣٤٦٠
٨	« مسعود سعد	٤٢٦٠	٣	٨٥١٠	٦٤	٢٥٦٠	١٥٣٣٠
٩	دبستان تمدن	٢٧٥٠	١	٣٧٩٠	٤٤	١٧٦٠	٨٣٠٠
١٠	« خواجه نصیر	٢٣٨٥	١	١٥٠٠	١٢	٤٨٠	٤٣٦٥
١١	« رودکی	٢٢١٠	١	١٥٠٠	٢٤	٩٦٠	٤٦٧٠
١٢	« جامی	٢٩٣٠	١	٢٠٩٠	١٦	٦٤٠	٥٦٦٠
١٣	« فخررازی وشمس‌دخت	٢٥٣٥	٣	٦٢٢٠	٣٢	١٢٨٠	١٠٠٣٥
١٤	« عنصری	٢٤٤٠	١	٣٧٩٠	٢٨	١١٢٠	٧٣٥٠
١٥	« انوری	—	—	—	—	—	—
١٦	« عزت	١٩٤٠	٢	٤٨٢٠	٤٠	١٦٠٠	٨٣٦٠
١٧	« فرهنگ	٢٤٥٠	٣	٧٩٤٠	٤٨	١٩٢٠	١٢٣١٠
١٨	« قدسیه	٢٧٥٠	٢	٥٠٦٠	٤٠	١٦٠٠	٩٤١٠
١٩	« نواختران	٢٣٨٠	٣	٧٥٦٠	٣٢	١٢٨٠	١١٢٢٠

اصلاح مدارس ملی بطوریکه در این مبحث مذکور شد وضع اغلب مدارس ملی بهیچوجه رضایت بخش نیست از اول سال تحصیلی آینده تصمیم گرفته شده برای اصلاح مدارس ملی اقدامات زیر را بعمل آورد .

۱ - بامتیاز مدیران فعلی مدارس ملی رسیدگی شود آنهائیکه فاقد امتیاز هستند با معرفی مدیر واجد شرط امتیاز رسمی صادر گردد.

۲ - مدیران مدارسی که در تهران هستند اخطار خواهد شد شخصاً برای اداره مدرسه حاضر شوند والا اعانه انها پرداخت نخواهد شد.

۳ - نظارت دقیق خواهد شد که اعانه پرداختی بمصرف حقوق معلمین برسد و از استخدام معلمین غیر صلاحیت دار مطلقا صرف نظر شود.

٤ - برای معلمینی که در مدارس ملی استخدام میشوند و صلاحیت شان محرز میباشد حقوق کافی پرداخت شود تا بتوانند عهده دار شغل خطیر معلمی گردند و الا از کسیکه حقوق ماهیانه او از دویست ریال تجاوز نمیکند چه انتظاری میتوان داشت.

۵ - پرداخت اعانه از اول مهرماه ۱۳۳۰ مطلقا طبق آئین نامه بعمل خواهد آمد.

٦ - مدارسی که حاضر شوند وضع خود را اصلاح نمایند تعداد کافی معلم اعزام خواهد شد.

با این ترتیب امید است وضع مدارس ملی که وجود آنها در پیشرفت فرهنگ آذربایجان بسیار مؤثر میباشد بتدریج اصلاح گردد.